

Vážený čtenáři!

Blahopřejeme Vám k Vašemu vkusu, s nímž jste a citem sobě vlastním právě rozevřel tento fanzín. Při této příležitosti Vám nabízíme následující menu:

HOST PULSARU

Hostem Pulsaru je tentokrát pro změnu další z držitelů Mloka, František Novotný, jenž tuto cenu získal suverénně v roce 1985. Autor dal Pulsaru laskavé svolení k uveřejnění jeho antiutopickohumoristického horroru Jak jsme si kupovali nové auto aneb slohová úloha z alternativního světa str. 5

RECENZE

Se čtenářem se podělíme o své i jeho dojmy z četby knihy Petera Lorenze Vzpoura Homunkulů str. 14

VELIKÁNI SVĚTOVÉ SCI-FI

Š prvním dílem nepravidelně uváděného seriálu přispěl do našeho fanzínu člen ostravského sfk Lubomír Kusák. Přináší článek o H.G.Welleovi str. 15

Esaj je doplněna krátkým úryvkem z románu, který už víc než osmdesát let neměl tu čest projít českou tiskárnou. H.G.Wells: Stroj času str. 23

Z LITERÁRNÍ DÍLNY ČLENU SFK ŠTĚTÍ

Podarilo se nám objevit a zdokumentovat vzácné historické folianty upozorňující na fakt, že v dějinách umění nebylo vždy všechno tak jak se zdálo být. Josef Pecinovský: Pohnutá historie zneužití vynálezu Joachima Hirmeta. Díl I. str. 27

Z CIZINY

Doufáme, že se příliš neopakujeme ani neunavujeme čtenáře uváděním povídek C.D.Simaka. Slibujeme, že to dnes není naposledy, ale je to naposledy co uvádíme jeho dílo z ruského překladu. Čtvrté číslo pak uzavíráme krátkou povídkou I. Asimova

C.D.Simak: Vesnický hlupáček str. 33

I. Asimov: Jupiter na prodej str. 43

Toto číslo ilustrovali František Hajda a Jan Pecinovský

František Novotný

JAK JSME SI KUPOVALI NOVÉ AUTO ANEB SLOHOVÁ ÚLOHA Z ALTERNATIVNÍHO SVĚTA

O s n o v a :

1. Jak jsme šetřili a tatínek se učil řídit.
2. Jak jsme tábořili na pouti a tatínek se šel zaregistrovat.
3. Tatínek vítězí ve volební kampani kupujících.
4. Jak jsme prošli garanční prohlídkou.
5. Jak jsme jeli domů a stali se slavnou rodinou.

Na auto jsme šetřili dlouho. Naše rodina s tím začala ještě dříve, než jsem se narodil, jelikož mám staršího bratra Vildu a ještě starší sestru Adélu. Oni byli kvůli tomu šetření nejvíce naštvaní, bratr Vilda proto, poněvadž mu tatínek odmítl koupit v prodejně "Trumf" kalhoty tyrolačky s padacím mostem a on tím pádem před spolužáky v učňáku neobstál. Adéla zase suflila jiným způsobem, brečela v koutě a vyřvávala, že je furt panna a to jenom proto, že nemá nic na sebe.

Ale náš tatínek nepovolil. A maminka ho podporovala, protože za to mohla. To ona sdělila po babičce padesát let starý stolní počítač "Commodore" a přinesla jej tatínkovi věnem. Tatínek měl ještě ze svobodných časů program "Hrou dobrým motoristou", koupil jej z druhé ruky od veksláků, a tak to dali dohromady. Pamatuju si, jak jednou se Adéla opět naštvála a ječela na maminku, stejně si tě vzal jenom kvůli tomu komodoru! Jenže si nevšimla, že v jediné světničce naší vilky je i tatínek a ten jí vsápnutí dal ohromnou facku. Zasloužila si to, potvora jedna!

Zkrátka tatínek a maminka měli jeden cíl a šli tvrdě za ním. Vždycky večer posledního dne každého měsíce počítali rukou společnou naše úspory a pak tatínek na černé prkénko -- které, co si pamatuji, bylo natlučeno místo prasklé obrazovky na přední straně našeho televizoru -- napsal křídou velké číslo, které ukazovalo, kolik měsíců budeme muset ještě šetřit.

Když jsem začal chodit do školy, objevila se tam konečně jenom jedna číslice a já celé večery trávil koukáním na ten černý obdélník a pořád dokola jsem si přál -- ať už je tam nula, ať už je tam nula ...

Tatínek trávil večery obdobně. Zíral do vybledlé, mnohokrát přiřhavané obrazovky staříckého Commodoru, ruce na volant simulátoru a učil se podle programu "Hrou dobrým motoristou" řídit auto, a maminka mu přes rameno nespovídala a sahala po malinkaté šaltřpáce, kterou měl pod volantkem na klíčeně. Tak hřejivě byly naše rodinné večery.

Jenom Vilda furt hudral, že nemáme ani tu blbou televizi, ale tatínek měl spočítané, že nová televizní obrazovka by oddělila splnění jeho životního snu o dva měsíce. Jenže Vilda si furt nedal pokoj a řekl, že místo televizoru si naši pořídili mě, a že z toho on nic nemá. Hned vyfasoval facáku a já se rozbrečel, že nejsem žádný televizor a tatínek mě chlácholil a brblal cosi o tom, jak jsou zimní večery dlouhé.

V neděli jsme chodili na procházky po silnici od jednoho vraku ztroskotaného auta ke druhému. Lemovaly oba příkopy silnice souvislou řadou a tatínek do nich lezl, sedal si na místo řidiče a ověřoval si to, co ho naučil program "Hrou dobrým motoristou". Kroutil volantem, pokud vrak ještě nějaký měl, tvářil se bojovně a maminka mu tleskala.

Vytrvalost i hory přenáší, praví přísloví, a moudrost lidu se projevila i na naší rodině. Letos, 31. června, namaloval tatínek televizoru na čelo velikánskou nulu. Ženo, děti, pravil slavnostním hlasem, máme našetřeno, po žních vyrazíme do městečka na pouť a na jarmarku si koupíme auto. A potom hluchně popotáhl, maminka brečela, já křičel velice nahlas hurá a Vilda s Adélou se na sebe potupně šklebili.

Všech šest zbývajících týdnů jsme pilně cvičili. Maminka studovala autoatlas našeho okresu a na kousky novinového papíru si vypisovala kilometry, kde jsou hlubší díry než dva metry a také brody s bezpečnou hloubkou. Mám dětem tatínek vyrobil z vrakových součástek učební pomůcky, na kterých jsme trénovali utahování šroubků, nýtování plechů, uzlování lanek od plynu a od ruční brzdy a všechno to, co musí rodina zvládnout, než může bezpečně nastoupit do čerstvě koupeného automobilu.

Jednotlivé úkony nám tatínek pečlivě měřil se stopkami v rukou a varoval nás, děti, neberte to na lehkou váhu, garážní opravy jsou pro kupujícího velice náročné a přece víte, že na ně budeme mít jenom hodinu a pak nás jarmaračník automobilák nemilosrdně vystrčí na silnici!

Nejhorší jsem to měl já. A musím přiznat, že koncem července jsem zapochyboval, zda je to dobrý nápad -- koupit si auto. Tatínek ufezal našemu jedinému stolu nohy ve třiceticentimetrové výši, od té doby obědváme a večeríme jako Turci na skřížených nohou, a odspodu na desku stolu připevnil různé trubky, plechy, šrouby, pružiny, trouby od kamen jako tlumič výfuku a všechna ostatní hejblata, co má auto pod břichem.

Jaroušku, synku, ty jsi nejmenší, oslovil mě, jakmile uzavřeme koupi, vrhneš se pod auto a pozutahuješ všechno, co jen uvidíš. Pamatuji si, chlapče, že bezpečnost rodiny je v tvých rukou, dodal a pak, prázdniny neprázdniny, mě dřel každý den jako nevolníka -- pod auto -- ven -- pod auto, teda pod stůl -- ven -- a tak pořád dokola.

Na pouť jsme vyrazili za svítání. Tatínek nesl na zádech batoh s penězi, maminka vojenský stan z výprodeje, kotlík, pytlík brambor a ostatní tábornické vybavení, bratr Vilda obrovskou zavínovačku s vercajkem, Adéla orezlý propanbutanový vaříč a pronajaté spací pytle, no a já zbývajících drobností. Do městečka jsme dorazili před polednem, zpocení jako koně, a Adéla zase knourala, až to si odřela paty. Všude byly mraky lidí, většinou také vybavení na přenocování, ale my vyhlíželi hlavně rodinné

výpravy vystrojené podobně jako naše batohem penězákem. Chtěli jsme vědět, jaká bude konkurence. To se ví, že nás ostatní očumovali a z davu se nesly výkřiky, hele, koukni se, další si dou kupovat auto, a pak je přej lidí nemají peníze, kde asi na to vzali, nádivové, vidíte, jak se nesou?! -- a my se opravdu nesli, protože v tom okamžiku jsme byli někdo.

Jarmark byl jako vždy na louce u řeky za městečkem, stále tam spousta bud, kolotočů a stánků s cukrovými špalky, lízátky, mluvícími kalkulačkami, roboty na setrvačnick, rendlíky a cedníky, patentními léky proti AIDSu, magnetickými disky třetí jakosti, malovanými šátky z igelitu, polévanými srdci z náhražkového perníku, přízhavenými televizory, automatickými pračkami na pero a uprostřed vši té vřavy, jakotu, smíchu, halekání, pláče, drkotání a skřípání kolotočů, kvílení, povyku a tartasu kraloval velký stan a v něm bylo vystaveno pět aut, pět bouráků s lesklými, tu a tam pomačkanými a poškrábánými, karoseriemi.

Tatínek zafrkal nosem jako jezevčík, když zvětlí lišku, a s hypnotizovanými očima kráčet jako ve snách k automobilákovu stánku.

Heleno, vidíš tu krásu? Úpěl tenkým hláskem, ale maminka v tom okamžiku selhala. Zapomněla se totiž u boudy s těmi pračkami na klíček, kde už hlouček ženských, vážných zájemekyn, hlasitě vyvolával svoje přednosti kupujícího. Maminka v koutku srdce toužila po pračce už dávno a teď podlehla. Lidičky, spustila s vervou, když rozrazila šik před stánkem, kdo má větší právo na pračku než já? Koukněte, mám tři děti a diplom zasloužilé matky na mě, přitom ukázala na nás, teda na Vildu, červe-nající se Adělu a na mě, a kdo dnes má víc? Jenom si všimněte jejich umouněných šatů, perfektně agitovala, a to prosím ráno byli jako z cukru. Jsem už z toho zoufalá, peru od rána do večera a pořád je to málo. Mnohdy nemám ani čas, abych uvařila, jen se podívejte, jak je ten malý hubený, to jako myslela mě, přece byste nebyli tak krutí a nedopustili, aby moje děti zahynuly hladem! Dopřejte mi dobročinní pračky, žadonila na všech-ny strany, já můžu platit hotově, naklonila se k jarmarečníku pračkaři, který právě obrovskou klikou natahoval jednu ze dvou vystavených praček, vidíte toho muže s naditým penězákem -- tak to je můj manžel. Tím se dopustila strategické chyby, a jarmarečníkem se totiž ohlédl po tatínkovi i ty ostatní ženské a podle obrovitosti batchu poznaly, co vlastně jdeme kupovat.

Jdou kupovat auto! Vykfikla jedna z nich, co tady zablášíš, ty dūro, přidala se druhá, a pak maminku potupně vyhnaly s takovými nadávkami, které zde nemohu vypsat, neb by mi byla snížena známka z mravů.

Mezitím se tatínek zafadil do fronty, kde už stáli jiní pánové s penězáky na zádech. Bylo jich asi tucet a mezi nimi i pan Jonáček, náš soused, který taktéž šel na autc. Byl jsem rád, že si tatínek nevšiml mamintina zaváhání, to myslím, jak ji zlákal ten stánek s pračkami, že mohl klidně halekat z fronty, Heluš, běž s děckama postavit stan, já se tady nechám zatím zaregistrovat, a pozdravil se s panem Jonáčkem, který se tvářil poněkud kysele.

Našli jsme si čtverec udupané hlíny a než se vrátil tatínek z registrace, měli jsme stan už postavený a v kotlíku se vařily brambory k večeři. Zítřa nás čeká tvrdý kvalifikační boj, pravil ustaraně tatínek, když se skládal k vařiči, aby si ohřel zkeřglé ruce, neboť k večeru začalo studené foukat z okolních strnišť,

je přihlášeno čtrnáct zákazníků. Tož děcka, nevím, nevím, zda to dokážeme, kroutil ustaraně hlavou. Jaroušku, ne abys vykřikl, až tě v noci budu budit, napomenul mě ještě předtím, než jsme ihned po večeři zalezli do pronajatých spacáků.

Vůbec jsem nevykřikl, i když byla tma tmoucí a tatínek se nade mnou strašidelně tyčil a Vilda hlasitě chrápal jako dospělý chlap. Vyplížil jsem se bez řečí z našeho stanu, přeplazil se padesát metrů a pod okrajem celtoviny vnikl do automobilského stánku. Tady stály ty nádhery, zosobněné tatínkovy sny. Plízl jsem se okolo nich a čenichal nosem ze všech sil.

Jak to fíkal tatínek? Musíš cítit benzín, ale ne zas moc. Tam, kde ho neucítíš, zapomněli ve výrobě namontovat benzínovou nádrž, a zase tam, kde to hodně smrdí, je nádrž dřevá a benzín vytek. Zaplázil jsem se i pod auta a sahál na kertry. Musí být od oleje, pokud jsou čisté, ušetřili ve fabrice olejovou náplň, i to jsem věděl od tatínka, a tak jsem poctivě hmatl na břicha všech pěti autů. Dvakrát jsem nenahmatal nic, jenom prázdnou díru, ale u posledního auta úplně vpředu to bylo v pořádku, málem jsem se v té kaluži oleje utopil. Tak jsem se honem vyplížil ven, protože kdyby mě jarmarečník natchytal, ležel na pultě, pod sebou nafukovací matraci, a chrápal ještě víc než Vilda, tatínka by diskvalifikovali pro nedovolené nákupní praktiky a my bychom se vrátili s bžundou.

Já se sice vrátil bez bžundy, ale zato s vrstvou převodového oleje na všech částech těla, a tatínek, který na mě čekal, pravil, tak co? A já zaseptal, ten úplně vpředu, tatínku, a on na to, jo, to je ta flekatá zrezavělá metalyza, a pak si na mne sáhl a řekl, už ses někdy, Jaroušku, koupal o jedné v noci? A šli jsme si stoupnout do řeky. Tatínek funěl, drhl ze mne olej pískem, voda bublala přes kameny a já hrdinně držel jako náčelník Apačů u mučednického kálu. Děkuji ti, Jaroušku, zaseptal tatínek ještě, když jsme se opět soukali do spacích pytlů a pak jsem usnul.

Kvalifikace začala brzy ráno. Všichni lidé u ostatních krámků přerušili svoje vychvalování, jako jak jsou dobří kupující, a nahrnuli se před automobilův stan, aby si vyslechli kvalifikační projevy uchazečů o letošní titul autozákazníka.

Tatínek se dostal na řadu, když sypala desátá. Támy a pánové, již jako útlý hošík jsem veškerý volný čas trávil v divočině množstvím křivovek, podléhaje volání dělek, dalek modravých oblázky výfukových plynů, jež v tehdejších dobách byly ještě hojně. Onámily mou duši navždy, zahájil valkolepě, a již ve druhé třídě jsem znal nazpaměť životopis Klementa Laurina a udivoval tímto ojedinělým výkonem školní inspektory, abych si jejich pozornost udržel až do třídy osmé, když jsem výhradně křel rapid favorit, pokračoval tatínek a ličil děl fascinovanému publiku své jinošství a posléze i poznání s maminkou, v níž získal tak skvělou pomocnici pro splnění svého celoživotního snu. Leč ani my jsme nezůstali nečinní. Zepočili jsme se pantomimicky do tatínkovy volebního boje. Maminka v plavkách vyskočila ze automobilského zády na prodejní pult, byl ideálně prázdný, a předvedla gymnastické cvičení se zaploutvými soustavou. Červené a žluté kabely od svíček ožily v jejích rukou jako kordloví hadi v teplé vodě tropických moří, na špičce nosu balancovala rozdílová a zaploutvící cívku si nechala bít jak jako do konce jedné ruky

na konec druhé. Jakmile skončila, ihned na její místo nastoupil bratr Vilda, který se představil žonglováním se sedmi francouzskými klíči. Ale největší úspěch sklídila Adéla, jelikož její erotický výstup s hasákem byl odměněn frenetickým potleskem, ke kterému se přidali i automobilák, a to už je co říct, neboť z pouťi byl zvyklý na leccos.

Dejte mi auto nebo smrt! Vykřikl nakonec tatínek do doznívajícího potlesku a -- a vítězství bylo naše. Máfič kupěschopnosti pod pultem ukázal maximum a tatínek byl jmenován prvním kupujícím. I pan Jonášek uspěl, i když se kvalifikoval taktak, jako pátý.

Beru tu zrezavělou metalýzu, pravil ledabyle tatínek k prodávajícímu jarmarečníku a přitom na mne spiklenecky mrkl.

Jako první kupující máte právo výběru, a je-li to vaše přání, máte ji mít, odvětil automobilák, kup provedeme v poledne, připravte si ohen na placení a uveďte si, že ke garančce vám nepřidám ani minutu, připojil na půl úst a rychle odbyl i čtyři zbývající zákazníky.

V poledne bylo na plácku před stánkem s auty navrženo pět hranic. Na podkladu z útržků novin a chuchvalců dřevité vlny spočívaly do pyramid vyskládané balíčky ušmudlaných bankovek. Hlídal je důležitě se tvářící okrskáč a automobilák v doprovodu pana Bláhy, notáře z městečka, chodil od jedné hromádky ke druhé, přepočítával peníze, říkal, v pořádku, pan Bláha si vždy co si zapsal do ležster, co nosil na levé ruce, jako když se chová mimino, a pak automobilák vždy škrtl zápalkou a za chvíli se nad jarmarkem zvedalo pět černých kouřových sloupů. Kolikrát jsme v minulých letech závistivě vyhlíželi z naší vilky, když se tu a tam zvedaly na obzoru podobné sloupky. A teď jsme se konečně dočkali toho štěstí, že i naše peníze se měnily v dým.

Až dohořela i ta nejposlednější bankovka, byla koupě uzavřena a mohlo se přistoupit ke garančním prohlídkám.

Začněte! Zavelel automobilák, už bez záplek, a převrátil digitální přesýpačky. Já hned na začátku ztratil cenné sekundy, protože když se tatínek, maminka, Vilda a Adélou, celá familie Jonášků a též ostatní tři rodiny vrhli k autům, zůstal jsem stát a zíral na přesýpačky. Byl to nový model, ve skleněné trubici mezi bankami místo obvyklého mlýnského kolečka vržela malá turbínka, která přes převod, vyvedený skleněnou stěnou, převracela lístečky s nadepsanými minutami.

Jaroušku, zaúpěl tatínek vyčítavě, tlačil právě naše auto ven ze stánku, nezevluj! A já se zahanbeně vzpamatoval a vrhl se střemhlav pod auták. Slo nám to jako na drátku. Vilda jediným machnutím rozhodil zavínovačku s vercajkem podél celé délky vozu, ležela tam jako urvaný těžební pás korečkového bagru, a každý si bral, co potřeboval. Maminka s Adélou štipačky, šroubováky a svítky drátu na elektroinstalaci, tatínek nástrékové klíče na svíčky, Vilda speciální s navařenou trubkou na utažení disků a já ty obyčejné stranové na drobnosti.

Na chvíli nás vytrhly z práce dva zoufalé výkřiky. To pan Jonášek a ještě jeden zákazník zjistili, že jejich auto nemá motory. I mne to vyvedlo z tempa, ale vzápětí jsem opět pilně drátoval výfuk. Jak jsem blahobřečil tatínkovi za jeho tréninové metody s troubami od kamen.

Hodina uběhla než bys řekl švec, do vozů! Zavelel automobilák, my, tak jak jsme byli umounění, jsme se vespali do vozu, maminka dopředu vedle tatínka s ostrážitým výrazem v obličeji a prst založen v autoatlasu, já vmačknut mezi Vildou a zářící Adélou, ještě v ní mocně pracoval úspěch jejího erotického výstupu, nahodíte motory! Velel dál jarmarečník, tatínek ručně spojil dva drátky, na nichž mamčiný obratné ruce vykouzlily umné háčky (spínací skříпка našemu autu chyběla, což jsem v noci přehlédl), a světe div se! Motor nastartoval. Tatínek škrunkhavě zařadil a my se rozjeli. Ať už vás tady nikdy nevidím, zařval za námi automobilák nadšeně předepsanou formuli, a samozřejmě totéž, i když méně bujaře, vykřikl i za zeleným stejnem pana Jonáška, jelikož i on se vydal krokem v našich stopách. Heroickým úsilím se mu totiž podařilo namontovat zadní sedačky obráceně a vyříznout v podlaze za nimi dva podélné otvory, jimiž stará Jonášková a jejich Francék prostrčili nohy a nyní se jimi vehementně odráželi, aby urazili alespon předepsaných padesát metrů, protože jinak by auto propadlo eráru. Další vyjíždějící vozy se mi již nepodařilo zahlédnout, neb celá pouť se skryla za modrým dymem, a já pochopil to tatínkovo volání modrých dálek.

Děti, maminko, my jedeme! Křičel tatínek šťastně, my jedeme! A zařadil vyšší rychlostní stupeň. Kupodivu mu to šlo, i auto jelo dál, čemuž se nejvíce divil skeptik Vilda. To není možné, ono to fakt jede, to snad není možné, říkal pořád dokola až do okamžiku, kdy při přejezdu kolejeové vlečky se kousl do jazyka. To tě odnaučí pochybovat, ulevil si tatínek, viděšen jeho bolestným zavýtím, a s gusem přidal plyn. Což byla chyba, protože hned jsme vltli do rigolu, auto nadskočilo, ozval se skřípot plechu a já uviděl přímo pod nohama popraskaný asfalt silnice.

Tatí, zastav! Vypískla Adéla. Ztratili jsme podlahu, ale tatínek nedbal. Posedl ho motoristický das, konečně mohl holtovat své vášni a rozhodl se vyholdovat si ji až do dna.

Nevadí, děti, volal z předního sedadla, držte nohy nahore, motor táhne dobře a to je hlavní.

Oskare, myslí na děti! Zakvílela maminka, ale tatínek jenom přidupl plynový pedál. Naštěstí jsme byli všichni, Vilda, Adéla a já, kvůli našemu stolu zvyklí sedat se skříženými nohama a tak jsme chybějící podlahu nepostrádali. Horší bylo, že celé auto se na každém hrbole zavlnilo jako stonožka a v karoserii to zlověstně skřípělo.

Když jsme najížděli na okresku a auto se zhouplo na hraně křižovatky, odpadl se značným rachotem celý zadní díl i se zavazadlovým prostorem. Učiliště, kde se Vilda připravoval k maturitě, bylo s konečnou platností bez vercajku, a mně začalo táhnout na záda, ale nechtěl jsem tatínkovi kazit radost. Co se děje, děti? Volal dozadu, nic otecko, jád dál, zařval mu do ucha i přes pokousaný jazyk Vilda, kterému ze zarudlého obličeje se divně leskly oči. Konečně se i v něm probudily otcovské geny.

Oskare, okamžitě zastav, nebo se stane něco hrozného! Bědovala maminka, tak jsem si to cestování automobilem nepředstavovala, tak slyšíš, zastav! Nepřestávala protestovat a sápla se po šaltřpáce, ale tatínek ji držel železnou rukou, jako by to bylo skutečné kormidlo škuneru v bouři a on kormidelník Vinovský, a my se řítili dál. Jsem přesvědčen, že právě tehdy pojal tatínek ten úmysl, jenž nás přivedl ke slávě.

No tak, Heluš, domlouval mamince, teď nemůžu zastavit, nemusel bych už vůbec nastartovat. Víš, jaká to bude sláva, až DOJEDEME do vesnice? A tehdy pochopila i maminka. Držela nejen jazyk za zuby, zkroucená nabok držela i šaltipáku, když už v rychlostní skříni nadrželo nic, ani jeden kvalt, a přitom úsečně vyrážela, ovádná vlevo, kulatá metrová vpravo, vyplněná vodou pod horizontem, a my děti vzadu jásaly, protože byla zase rodinná pohoda.

Tak jsme se přiřítili v oblacích prachy do naší vesničky, ale to už z naší limuzíny byla bugina, neboť během cesty odpadly nejen blatníky, ale i střecha, která nebyla projektována na tak dlouhotrvalý tlak vzduchu. Motor najednou začal jít jenom na dva válce, rapidně jsme zpomalili a to bylo naše štěstí, protože před tatínkem od vibrací prasklo přední sklo a rozběhl se po něm pavouk trhlín.

Maminko, vykřikl tatínek velkým hlasem, nevidím, slepý jsem! A už si to šněroval do plotu souseda Mráčka, co má třetí stavení od kraje.

Jenže maminka ukázala, že je správnou družkou svého muže. Energicky smýkla volantem a my jsme betonové sloupky plotu jen lízli, zanechávajíc na nich oboje levé dveře.

Heluš, vydrž ještě pětset metrů, křičel tatínek, ze začerněného obličejce mu svítily oči jako o kvartálním pití, a maminka stiskla rty, dívala se dopředu tou svou méně popraskanou půlkou skla a levou rukou vedla naše auto ve složitých klikkách po labyrintu vozovky. Sousedi vybíhali z domků, ti, se kterými jsme byli pohádáni, nám hrozili, a ti, se kterými jsme kamarádili, nám mávali a volali sláva. V tom randálu, i přes mou snahu výfuk upadl už dávno, stejně ničemu nebylo rozumět a z auta vyhlížela všechna gesta podobně, a proto jsem se zase nedověděl, kdo má naši rodinu rád a kdo ne.

Ještě dvě stě metrů! Zvolal tatínek, děti, dokážeme to, a pak najednou děsně, ale děsně zařval, tachometr je v háji!!! (on to ve skutečnosti zařval jinak, ale maminka mi nařídila, že do slohové práce to musím napsat takto), a k tomu jedním dechem, hoďte mi sem Jarouška! A můj bratr silný Vilda mě popadl a opravdu hodil dopředu a tatínek šikovně uhnul a já dopadl pod volant mezi pedály spojky a brzdy a hned jsem věděl, co mám dělat, lapil jsem uvolněný náhon tachometru, který se mrskal sem a tam jako užovka v mokré trávě a ihned ten bovden cpal tam, kam patří, nazpět do tachometru.

Grž, Jaroušku, probóho, jenom grž, volal tatínek svatým hlasem a sevřel mě koleno, protože auták sebou strašně házel. K nám se totiž už dvacet let jezdilo výhradně na koni a ulice podle toho vypadala. A tak jsem cpal toho hada bovdenu furt do tachometru a říkal si, že radši zemřu, než abych bovden pustil, protože v tom okamžiku jsem tatínka strašně miloval a jak už jsem napsal, radši bych umřel, než bych ho zklamal.

Ono se málem splnilo to první. Už jsme doma, zaslechl jsem Vildovo zaječení. Adéla vřískala nadšením a v tom se ozvala hromová rána a víc si nepamatuju ...

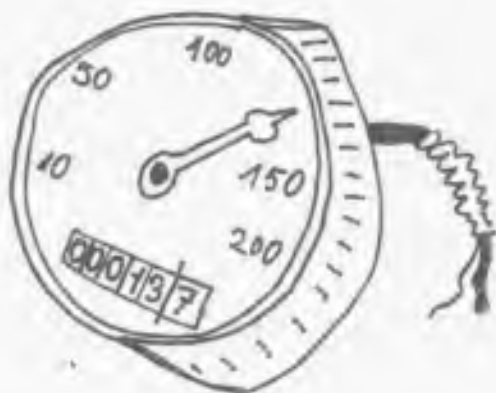
Porazili jsme si svoje vlastní vrátka, ale auto i bez zadní nápravy, uvázla v příkopu, se setrvačností doplázilo na dvorek jako pes s přeraženým hřbetem. Mně nic nebylo, až na velkou bouli na hlavě, a tak jsem i já mohl jít na obecní úřad. Tatínek

před svědky vymontoval tachometr a předložil jej starostovi jako corpus delicti, že jsme ujeli autem 13,7 km a ustavil tak NOVÝ NÁRODNÍ REKORD.

Vlastně dva. Jeden na absolutní vzdálenost a druhý na dojezd do plánovaného cíle. A to si všechno pašák tatínek usmyslel dopředu. Byl slavnostně zvolen motoristou roku, i my jsme se stali slavnými, přijeli redaktoři z krajských novin, udělali s námi reportáž a pak napsali do novin článek s titulkem "Jak plně žije náš člověk". Pan Jondáček mohl puknout vzteky, jelikož stará Jonášková a jejích Francek ušlapali stěží sedm set metrů a ani pes po nich neštěk.

Ale tím naše sláva ještě neskončila, poněvadž po nějaké době nás písemně pozvali ještě na okres, celou rodinu, a každý dostal zlatý odznak "Jel jsem automobilem".

Od té doby nám auto stojí na dvorku jako pomník. Vilda sice uvažoval o tom, že ho spraví, ale pak ho to přešlo. Benzin z jeho jednorázové nádrže jsme stejně všecek vyjeli a kde bychom sehnali další, když už se nejméně deset let nikde neprodává? Občas si do auta sedne tatínek, kroutí volantem na místě, usmívá se a pak je hodný na maminku. I my s Adélou se máme dobře. Ona už není panna a mě zvolili ve škole předsedou třídy. Prý mne čeká velká kariéra.

Recenze

HOMUNKULOVÉ BEZ ŽIVOTA

Na knihu Petera Lorenze "Vzpouora homunkulů" jsem byl zvědavý. Zatím jsem totiž nenarazil na překlad autora z NDR, písíciho sci-fi, který by mě zaujal. A tak mě zajímalo, zda tentokrát nebudu mile překvapen. Pěkná, barevná obálka (autor Antonín Kalcovský) přitahovala a já jsem si umínil, že budu knihu číst bez předsudků.

Počátek románu je slibný. Dilema hlavní jrdinky, kandidátky na doktorát Solveg Wanderfeldové, zda zůstat morálně čistá a o titul i zajímavou práci přijít, či aspiranturu lehce získat, ale vyhovět nestoudným požadavkům profesora Jazdaniho, dávalo naději, že děj románu bude napínavý a lidé budou skutečně lidmi. Bohužel, tato naděje netrvala dlouho. Záhy bylo jasné, že pouze tyto dva již zmínění hrdinové nejsou jen figurky. Ostatní postavy románu totiž vešměs trpí silnou schematicností. Tendence k šablonovitosti roste s přečtenými stránkami jakoby autor všechen elixír života vypotřeboval na úvod románu. Zvláště v druhém díle už postavy skutečně nežijí, ale pouze plní úkoly zadané jim autorem. A tak doktor Sveder je kladný hrdina, který se však nejprve musí dopracovat k poznání (což se mu samozřejmě zdaří), obchodní rada Fischer zase vychytralý obchodní padouch, který se na závěr zázračně polepší. Podobně na tom jsou i ostatní - doktor Tucker (nezlomný kladas), Fred Valon (lump bez elitovství, hrající až dokonce na všechny strany) a další. Nakonec se zšablonovatění neubrání ani (teď už) doktorka Wanderfeldová. Jestliže na počátku měla pochybnosti o tom, co je správné a nakonec i svodům profesora (a titulu) podlehla, ve druhém díle má ve všem zcela jasno a bez ohledu na svou osobu koná dobro zcela v duchu kladné hrdinky - vzoru pro mládež.

Najhůř však dopadli homunkulové. Od počátku svého zrození jednají všichni stejně správně, v mžiku objeví, kdo je skutečný padouch a zničí ho. Správnou cestu najdou rychle i ti z nich, kteří jsou svými stvořiteli určeni ke konání zla. A tak jsou homunkulové v Lorenzově románu skutečně těmi nejubožejšími tvory bez života a autora neomlouvá ani to, že jsou umělí.

Co ubral autor na lidskosti postav, to přidal na podrobném líčení pokusů. Dokázal tím sice, že je v chemii a biologii skutečným odborníkem, ale čtenář, který se těmito obory nezabývá, líčení práce s REN, geny či kodony patrně nadšen nebude. Přiznám se, že dlouhé pasáže, popisující pokusy týmu doktorky Wanderfeldové mě silně nudily. A to jsem si již ve sci-fi zvykl na leďacos.

Na závěr uznávám, že má slova jsou tvrdá a ne každý s nimi bude souhlasit. Možná, že se někomu dokonce kniha líbila (konečně v NDR byla oceněna), mně však ne. A tak nezbyvá než doufat, že ta lepší díla autorů z NDR na své překlady u nás teprve čekají.

-tom-

ZNEUZNÁVANÝ H.G. WELLS

Až je jméno H. G. Wellse zcela právem citováno v kterékoli knize zabývající se teorií nebo historií žánru science-fiction na čelném místě, přestože je jeho dílo rozsáhlé, zajímavé a většinou velmi poutavé, nemá v naší vlasti renomé adekvátně odpovídající svému významu.

Zdá se, že příčin tohoto stavu je celá řada: začíná většinou nízkou úrovní překladu děl vydaných před rokem 1945 a navíc jejich nedostupností, evidentně špatnými nakladatelskými počiny co do výběru titulů i jejich celkového počtu od roku 1945 do současnosti. Přeceněním jednoho autora na úkor druhého - případ Verne kontra Wells - a naopak naprostým nedocenením Wellsova přínosu žánru science-fiction. A ještě je tu poslední práce Wellsova, kniha esejů "Rozum v koncích", jejíž krédo je zveličováno a kde názor právě na tuto práci přetrvává na úkor většiny jeho děl, ve kterých uporně a vytrvale hledá a obhajuje svůj ideál svobody, sociální spravedlnosti a svou víru ve světlou budoucnost lidstva.

Další řádky nejsou obranou H. G. Wellse. Vůbec ji totiž nepotřebuje. Jsou pouze rekapitulací výčtu jeho přínosů žánru s-f v celé své bohaté šíři. Navíí poukazují na některé specifické problémy, které jsou s tímto autorem u nás spojeny.

Začneme spisovatelovým curriculum vitae:

Herbert George Wells se narodil 21. 9. 1866 v Bromley, předměstí Londýna. Byl nejmladším ze čtyř sourozenců. Jeho matka byla panskou hospodyní. Otec vlastnil zelinářský krámk, který byl později nucen uzavřít pro malou obchodní zdatnost. Hrával také profesionálně cricket. Herbert G. byl nadaný a velice zvidavý hoch, jemuž učarovaly knihy. Když mu bylo 14 let, začal pracovat jako učen v textilní prodejně ve Windsoru, později se učil u drogistů. Přitom všem se cílevědomě vzdělával při zaměstnání. V devatenácti letech (přestože neměl středoškolské vzdělání) získal stipendium pro studium biologie na přírodovědecké koleji londýnské university v South Kensingtonu. Vysokoškolské studia úspěšně dokončil. Dovedl nevýhody svého společenského postavení využít v aktuální přednosti. Namísto tehdejšího klasického vzdělání si osvojil perspektivní disciplíny přírodních věd a techniky včetně nových směrů ve společenských vědách. Poté začal soukromě vyučovat, pro nemoc se však musel učitelského místa vzdát a napřel své úsilí do oblasti literatury. Začal psát eseje s vědeckopopulárním zaměřením, ale psal také divadelní kritiky a knižní recenze. Rozhodný úspěch zaznamenal v sedmadvaceti letech svou první vědeckou románem "Stroj času". Mimo práce vědeckofantastického charakteru je Wells znám coby autor řady výborných realistických románů (Tono-Bungay, Kipps, Příběh pana Pollyho), jež jsou považovány za klasiku anglické literatury první poloviny 20. století. Velkou oblibu měly jeho populární "Dějiny lidstva" (1920). Wellsova tvorba po celý jeho dlouhý život oscilovala mezi uměleckou produkcí a popularizující publicistikou. Do konce života se nepřestal veřejně angažovat, obrazil se k anglické společnosti, institucím, politice, k plánům jak uspořádat světové hospodářství a zorganizovat racionálně kolektivistickou společnost. Zemřel 13. 8. 1946 v Londýně.

Z trojhvězdí otců s-f - Poe - Verne - Wells - představuje Wellsovo dílo onen trend, jímž se ubírá soudobá science-fiction. Je to syntéza fantastické fabule spojená s vědeckými (nebo pseudovědeckými) poznatky. Celek vyznívá jako umělecký symbol, parabola či satirická nadsázka zahrocená v sociálně kritické ostří. Jinak řečeno, skrze fantastické události kritizoval Wells společnost své doby a nastavoval jí zrcadlo.

Ve všech pracích, ať už kratších povídkách nebo ve vědeckých románech, či později v rozměrných románech s-f lze vystopovat tři hlavní principy jeho tvorby:

- vychází důsledně z popisu přítomného času - takřka jako včasný dne (tedy Wellsovy reálné přítomnosti konce XIX. a začátku XX. století). Protože předpokládá, že čtenář důvěrně zná přítomnost, docíluje toho, že posléze přijímá věrohodnost fantastických událostí, které mají následovat;
- užívá nejnovějších vědeckých principů a poznání své doby jako fabulační základnu pro příběh;
- rozehraná partie kolem dané inovace dovoluje poté zkoumat vztah lidí k ní, což u Wellse vede nezřídka k sociální kritice společnosti vůbec.

Nelze zapomenout ještě na jednu cennou devizu Wellsových prací: suchý anglický humor, který hory přehráší.

H. G. Wells přes všechny klady svých děl také ihned sám vysleďoval, kde mají Achillovu patu. Ta je totiž v postojích každého jednoho čtenáře k dílu. Při čtení a hodnocení díla tohoto žánru je nutno projevit ochotu odhodit skepsi (Willig suspension of disbelief) a mít chuť nechat se okouzlit zázraky budoucnosti (sense of wonder).

H. G. Wells byl velice plodným autorem jak v oblasti realistické prózy, tak i v oblasti popularizace vědy, ale zejména na poli vědecko-fantastického žánru.

Přesto zůstává překvapujícím faktem, že nejvlivnějšími Wellsovými pracemi s-f se staly jeho první tři ranné romány - nebo-li vědecké romance. Po předchozí kratičké sérii povídek a po několika vědecko-populárních statích vychází roku 1895 krátký román "Stroj času" (The Time Machine) a působí doslova jako senzáce. Jakby také ne, vždyť takhle dosud nikdo předtím tímto způsobem fantastiku neinterpretoval.

Dílo sleduje tři hlavní motivy: prvním je slavný prototyp "dopravního vehiklu" pro cestu časem, motiv napodobovaný ve stovkách ba tisících nejrozmanitějších provedeních v pracích pozdějších autorů. Samo spojení slov stroj a čas je revoluční myšlenkou - samozřejmě jen v mezích žánru, protože současná věda cestování časem nepřipouští - navíc je určeno výrazy co možná nejobyčejnějšími. I v tom je zážer, stroj je zhotoven, není to nic moc obtížného, jen si vzpomenete na jeho konstrukci - viktoriánský kočár s několika pákami jako řízením co do vnějšíkové podoby. Samotný pohon bude samozřejmě trochu složitější a autor pochopitelně nemá čas se s takovými maličkostmi zdržovat ... Není bez zajímavosti, že původní verze názvu "Stroj času" byla "Argonauti času" (The Argonauts of Chron) z r. 1888.

Druhým motivem je návštěva světa roku 802 701 s vyličením uspořádání lidské společnosti v této nepředstavitelně daleké budoucnosti. Podle Wellse je to dovedení koncepce třídní rozdělené

kapitalistické společnosti v otázce dělby práce a rozdělování jejích výsledků ad absurdum. Dozvídáme se, že lidský rod mutoval na dvě skupiny: Eloiové jsou hravé, subtilní až éterické bytosti obývající zemský povrch. Morlokové s takřka upíří fyziognomií žijí v podzemí a zcela se adaptovali na vidění ve tmě. Poskytují Eloioům materiální prostředky, za což si v noci mezi nimi vybírají hrůznou dan. Záměrně vyhrcoená vize sociálního uspořádání lidstva se jeví jako naprosto nevábná až odpuzující, avšak provokativně vybízející k ostré polemice.

Třetím, poněkud zasutým motivem "Stroje času", je téma "konce světa". Cestovatel v čase se osobně jede přesvědčit, jakou podobu tento exodus na sebe vezme.

"Stroj času" patří k stále čerstvým a provokativním dílům žánru, o nichž se dosud diskutuje, neboť rozhodujícím způsobem zasáhly do vývoje žánru.

Hned následujícího roku 1896 publikuje Wells další mimořádný román - "Ostrov doktora Moreaua" (The Island of Dr. Moreau).

V práci vystupují pouze 3 jednající osoby: vypravěč Charles Eduard Prendick, Montgomery a Dr. Moreau, další živoucí bytosti lze nazvat animálními androidy.

Příběh začíná vyprávěním Prendicka o jeho ztroskotání a poté záchraně na lodi, patřící Dr. Moreauovi. Následuje nucený příjezd na neznámý ostrov, místo, kde žijí tvorové, jejichž noční křik probouzí v Prendickovi touhu odhalit tajemství ostrova.

Dále události následují jedna za druhou: Prendickovo podezření, že Dr. Moreau experimentuje s lidmi. Moreauovo vysvětlení, že je to jinak - že experimentuje se zvířaty, jímž chirurgicky, technickou vlivisekcí, dává jakoby lidskou podobu a hypnoticky ovlivňuje jejich mozek a tím i jejich myšlení. Prendick se seznamuje s groteskní populací ostrova - plody Moreauovy chirurgie a hypnozy: leopardím mužem, býčím muži, s bytostí stvořenou z hyeny a vepře, s vepřímí muži, vepří ženou, s vlčími tvory, křížencem koně a nosorožce, hybridem z opice a kozy, ženou z lišky a medvěda atd. Bizarní panoptikum! Prendick je přítomen větševování kodexu chování a poslušnosti pro tyto kreatury.

Přichází incident s útekem operované pumy a smrt samozvaného stvořitele Dr. Moreaua s Prendickovou nejistou doménnou nadřádky a kontroly nad těmito zvířecími bytostmi. Alkoholu propadlý a nedostudovaný Montgomery - pomocník Dr. Moreau - rovněž umírá. Lidské kreatury nyní bez donucovacích mechanismů se vrací ke svým animálním zvykům. Prendick prchá z ostrova a je zachráněn obchodní lodí.

Román "Ostrov Dr. Moreaua" lze charakterizovat jako vědecko-fantastický příběh s příměsí humoru; je to poněkud škodolibý experiment, založený na alegorickém přímeru: jakýže to netvor dříve v člověku pod nánosem lidské civilizace? Tématicky náleží do kategorie polidšťování zvířat, která je v současnosti poměrně málo frekventovaná. V moderní podobě ji pěstuje Američan Cordwainer Smith.

Třetím stěžejním dílem H. G. Wellse je pravděpodobně jeho nejznámější román "Válka světů" (The War of the Worlds) 1898. Líčí průběh vpádu invazorů z Marsu na Zemi. Invasi je zachycena očima Angličana, který zaznamenává pohyb invazorů na londýn navzdory všem silám armády, která je svou válečnou technikou nemů-

že zadržet. Martané, přestože jsou fyzicky handicapováni, se hbitě pohybují na jakýchkoli strojních chůdách, vybavení zařízením, které chrání paprsky smrti. Londýn je evakuován, ale předtím už invaseři hynou, neboť je usmrtí pozemští mikrobi, vůči nimž najezdníci nejsou imunní. Konec románu tedy nepřichází jako překvapení, ale jako logické vyvrcholení příběhu. Román "Válka světů" je uznáván jako prototyp děl s námětem o katastrofické invasi mimozemšťanů. Mimo to lze román kvalifikovat jako ostrou satiru na koloniální válečné výboje Angličanů, vyzbrojených tehdejší nejmodernější válečnou technikou, již zneužívají proti bezbranným domorodcům.

V intencích telefonního seznamu - ale jak věřím, k velké potěše fanoušků science-fiction - jsou v chronologickém pořadí uvedeny další vědecko-fantastické romány H. G. Wellse:

Mezi tři již vzpomínané práce je vklíněn román "Neviditelný" (The Invisible Man) 1897, příběh o vynálezci neviditelnosti Griffinovi, snad nejznámější Wellsova kniha u nás. Tyrenská antiutopie je barvitě vyvedena v díle "Až spáče procitne" (When the Sleeper Wakes) 1899. Ocítáme se v předlidsném městě budoucnosti a sledujeme peripetie sociální revolty proti oligarchické vládnoucí vrstvě. Dílo je také zajímavé vylíčením zraedy revoluce, kterou způsobí její tvůrci a exponenti. Let na Měsíc spojený s návštěvou měsíčanů nese hrdý titul "První lidé na Měsíci" (First Men on the Moon) 1901. Překvapuje, že nyní tak oblíbený let kosmem, exploatoval Wells právě jen v tomto románu. Vlastně lze říci, že technickou fází o kosmické lodi a letovou fázi úplně odbyl a věnoval se hlavně satirickému líčení selenitické civilizace. O výskytu lidí abnormální velikosti a jejich ambicích pojednává "Pokrm bohů" (The Food of the Gods) 1904. Utopický příběh, vylíčený na paralelní zemi, má titul "Moderní utopie" (A Modern Utopia) 1905. Novela "Za dnů komety" (In the Days of a Comet) 1906 zaznamenává zrod utopické společnosti následkem kosmického zavinění. "Válka ve vzduchu" (The War in the Air) 1908 popisuje americko-německé vzdušné souboje bojových vzducholodí a letounů. Uzávřít také nejplodnější období autorovy tvorby děl žánru s-f, ačkoli i potom - leč zřídka - stvořil H. G. W. další pozoruhodná díla.

V "Osvobozeném světě" (The World Set Free) 1914 předpovídá zneužití jaderné energie. Další utopii z paralelního světa je román "Lidé jako bozi" (Men like Gods) 1923. Zajímavým románem je kniha "Pan Blettsworthy na ostrově Rampole" (Mr. Blettsworthy on Rampole Island) 1928. Je úděsným popisem halucinogenních stavů Angličana žijícího v New Yorku. Příběh "Tvar věcí přístích" (Things to come) 1933 je utopickou vizí Londýna z r. 2033. Posloužil jako úspěšný utopický film 30. let. Alegorický román "Hrač krocketu" (The Croquet Player) 1936 je snad z Wellsova díla nejméně známý. Poslední románové dílo kategorie s-f napsal Wells v r. 1938 "Zploděná hvězda" (Star Begotten) je založena na myšlence genetických proměn lidí následkem radiace z vesmíru.

Uvádí se, že Wells je autorem asi 70-ti povídek, z nichž hodně přes polovinu možno přiřadit k fantastice. Wellsovy povídky byly a jsou dosud obrovským reservuárem nápadů a motivů s-f. Wells to byl, kdo nezřídka poprvé kanonizoval dnes již ustálené rekvizity žánru, případně jeným jen neurčitě nahozeným dal formu, dodnes považovanou za vzor. A přece existuje téma, kde prvenství musel přenechat jinému autorovi. Ano, jde o téma robotů, na něž získal monopol Karel Čapek. Wells během doby natuknul toto téma z-

tří stran, ale již se nepropracoval k rozhodnému kroku. Stojí za povšimnutí Wellsovo myšlení v tomto směru. Biologické roboty připomínají humanoidní bytosti z "Ostrova Dr. Moreaua", zde však jde o výsledek zmanipulovaného vývoje zvířat. Ve "Válce světů" se objevuje technický prvek robotizace - přízračná trojnožka Martanů, "která pomocí se pohybují. Třetí náznak robotizace se objevuje v románu "První lidé na Měsíci", tentokrát ve formě lunovládky, který funguje jako computer nadaný vlastní vůlí.

Nyní blíže k tématickému rozvrstvení Wellsových povídek. Velký celek představuje oblast vynálezů a zákraků vědy a techniky. Již první Wellsova povídka "Ukradený bacil" (The Stolen Bacillus) 1894 pojednává o možnosti zneužití mikrobu. Bravurní kousek se podařil Wellsovi roku 1903, kdy v povídce (The Land Ironclads) předpověděl válečné tanky. Umělé zhotovování diamantů líčí povídka "Tvůrce diamantů" (The Diamond Maker) 1894. Prostředek na zrušení gravitace představuje povídka "Jak to bylo s Pyecraftem" (The Thruth about Pyecraft) 1903. Uctívání vědy je líčeno v "Pánu dynamických strojů" (The Lord of the Dynamos) 1894. Biologie a botanika jsou ve Wellsových povídkách bohatě zastoupeny. V dílku "Podivná orchidej" (The Flowering of the Strange Orchid) 1895 se dovídáme o rostlině požívající člověka, v "Ostrově Aepyornisové" (The Aepyornis Island) 1894 zlobí ptačí příšerka, probuzená po tisícovkách let ze svého spánku. Katastrofa je zpracována v klasické Wellsově povídce "Hvězda" (The Star) 1897. Téma cestování časem využil Wells v románu "Stroj času". Dalším vynálezovým, důvtipným a poprvé použitým nápadem je tzv. urychlovač času použitý v povídce "Superstimulátor" (The New Accelerator) 1901. Radí se sem i dílka z dávné minulosti lidstva "Ošklivý lid" (The Grisly Folk) 1896 a "Příběh z kamenného věku" (A Story from the Stone Age) 1897. "Armageddonův sen" (The Armageddons Dream) 1903 je příběh utopického ladění. Motiv ztracené civilizace (lost civilisation) byl velice oblíbeným v dobách, kdy Wells tyto drobné práce psal. Důkazem je brilantní povídka "Zem slepců" (The Contry of the Blind) 1904.

Téma mimozemšťanů plně využil Wells ve "Válce světů". Jeho Martani mají tu čest být druhými aliens (po Voltairovi), kteří znepokojují od té doby lidstvo. Dvě povídky uvádějí na scénu bytosti z rodu podmořských oblud. V "Útoku z moře" (The Sea Raiders) 1896 jsou to bytosti podobné chobotnicím, které způsobí tragický incident skupině námořníků. V "Propasti" (In the Abyss) 1896 protagonista Elstead zhlédne v batyskafu na dně oceánu tvory Wellsovy konstruované z žáby, chameleona a ještěra, které hodně připomínají člověka. V mimofantázii plodném a úspěšném roce 1896 vytvořil Wells další povídku - skvost s-r - "Křišťálové vejce" (The Crystal Egg) o předmětu, náležejícímu dvěma světům. Právě v onom fiktivním žijí mimozemšťané druhové se podobající symbioze čmeláka a netopýra. "Vláda mravenců" (The Empire of Ants) 1905 vypoovídá o rivalitě mezi lidskou a hmyzí civilizací. "Údolí pavouků" (The Valley of Spiders) popisuje dobrodružné setkání s obrovskými pavouky.

Oblast tématicky spojenou mimosmyslovým vnímáním a ovlivňováním lidské psychiky hrála v pracích Wellse významnou roli. Zabývá se jí v řadě povídek, z nichž nejznámější je "Podivuhodný případ Davidsonových očí" (The Remarkable Case of the Davidson's Eyes) 1895 a "Ukradené tělo" (The Stolen Body). Povídka "Závět pana Elveshama" (The Late of Mr. Elvesham) 1896 teží z ovlivňování lidské psychiky drogou. Uvedením dryákem se paměť a pocity mladého muže přemísťují do sešlé tělesné schránky starce a naopak. K méně

známým avšak znamenitým povídkám patří ještě: "Filmer", "Dveře ve zdi" (The Door in the Wall) 1906, "Šariatový polštář" (The Purple Pileus) 1896 a některé další.

Na každá průkopnická díla je vytvářeno množství parodií a pastyšů (nehledě přímo k filiacím). Ani Wells není výjimkou. Vřele se k němu hlásí A. C. Clarke - je to zřetelně patrné na povídkách "Kterak se Herkules Keating v orchidej proměnil" a "Všechno čas na světě". Prvně uvedená je moderní kreací na "Podivnou orchidej", druhá je obdobou slavného "Superstimulátoru". B. W. Aldiss napsal román s výmluvným titulem "Druhý ostrov Dr. Moreaua" (The Second Island of Dr. Moreau).

John Wyndham: "Den trifidů" (The Day of the Triffids) 1951, Ursula Le-Guinová: (The Lythe of Heaven) 1971, George H. Smith: "Druhá válka světů" (The Second War of the Worlds) 1976 - to všechno jsou knihy, které jsou určitým způsobem ovlivněny Wellsovou "Válkou světů".

Na závěr kuriozitu: román Christophera Priesta "Kosmický stroj" (The Space Machine) 1976, jež je dedikován přímo H. G. Wellsovi. Priest v něm posílá dva hlavní protagonisty rozdílného pohledu na výlet k rudé planetě kolem roku 1890, kde sledají, že jsou přiřazeni k invazní flotile Martanů ...

H. G. Wells měl pronikavý - i když ne zrovna přímo patrný - vliv na utváření žánru v naší vlasti. Ovlivnil prvního českého romanopisce s-f Karla Hlouchu - dokladem toho jsou povídky "Druza" a "Uvolněný běs". Stěží to lze tvrdit, ale je možné, že popud tvořit na témata s-f vyvolal u Karla Čapka svým dílem právě H. G. Wells. I naši současní autoři se stále hlásí k Wellsovi. Václav Kajdoš povídkou "Ku-RU-Pi-Ru", Ludvík Souček cyklem takřka Wellsovsy laděných povídek "Bratři červené planety" a samozřejmě i Josef Nesvadba, který třeba jen v titulu složil Wellsovi komplement (Druhý ostrov Dr. Moreaua).

Do češtiny byla přeložena takřka všechna závažná díla s-f a část povídek. Vycházely spisy H. G. W., naposledy v roce 1937 v krásné červené vazbě v osmi svazcích. Zajímavostí je, že "Stroj času" vyšel pouze jedenkrát a to už hezky dávno - v roce 1905. V moderních překladech po roce 1945 vyšly věhovšudy čtyři knihy. Bez problémů je můžeme vyjmenovat: "Neviditelný" - 1957, 1959 - - tento vázaný svatek měl odstartovat vybrané spisy H. G. Wellse, žel zůstalo jen při záměru. V roce 1964 vyšly romány "Lidé jako bozi" a v klubu čtenářů "První lidé na Měsíci". Dosud nejlepší antologii Wellsových povídek vůbec sestavil v r. 1970 Dr. Vladimír Svoboda pod titulem "Povídky z X" (MF), antologie má jen jednu chybu, a to že není třikrát obsažnější.

S chudíčkým počtem přeložených titulů Wellse ostře kontrastují vydavatelské hody románů Julese Verne. O vztahu Verne kontra Wells bylo již hodně napsáno. Jen velmi krátce. Verne a Wells byli autoři rozdílného ražení a zhavení. Zatímco Jules Verne psal typ románů, který se většinou úskostlivě držel vědeckých předpokladů (tzv. technologické romány), potom Wells je zaměřen na spekulativní filosofickou a sociální stránku jevů, které vyvolá fantasktická inovace na společnost. U Wellse není poetická stránka tvořena formou, nýbrž logikou faktů. Ukázky s-f děl Wellsova typu, v nichž jde o používání vědecky udržitelných předpokladů pro rozvíjení volné fantazie byly u nás uváděny sporadicky, takže dodnes se situace v anglosaské oblasti děl s-f neutěšená. Ruku v ruce s nezájmem vydavatelským, kráčí nezájem o kritickou stránku Wellsova díla a

jeho biografii. Z nejautoritativnějších biografii: Bernard Bergonzi: *The Early H. G. Wells: A Study of the Scientific Romances* (1961), Jack Williamson: *H. G. Wells - Critic of Progress* (1973), Mark R. Hillegas: *The Future as Nightmare: H. G. Wells and the Anti-Utopias* (1967). Tolik z anglosaské oblasti, zbývá kniha Julije Kagarlického (skvělého sovětského teoretika s-f) "Gerbert Wells" (1963), zůstává záhadou, proč ještě nebyla přeložena do češtiny.

Mimochodem, v Sovětském svazu Wellsovy romány došly zaslouženého uznání a jsou vydávány v masových nákladech. Naposledy r. 1981 obsáhlý výběr nejlepších románů a povídek.

Jeden z posledních polyhistorů, snažící se o postižení a pochopení všech tajů světa a vesmíru, humanista téměř renesančního ražení přesvědčivě svým dílem dokázal, že jeho láska k člověku a víra v jeho budoucnost byla a je opravdová. Celým svým dílem v oblasti fantastiky H. G. Wells prokázal, že mu epitheton "Shakespeare of science-fiction", který mu přičkl jeho neméně slavný krajan Brian W. Aldiss právem náleží.

Článek byl psán v roce 1985, proto bibliografie českých překladů není úplná. Ale čtenář jistě ví, že se tak moc zase nezměnilo.

Redakce

Herbert George Wells

-23-

STROJ ČASU (úryvek)

Už jsem vyprávěl o těch bolestivých a nepřijemných pocitech, které jsou vyvolány putováním časem. Nevíc jsem tak podivně seděl v sedadle, že jsem se valil na bok. Nevím, jakou dobu jsem strávil v té poloze, ani jsem netušil, jak můj Stroj vibroval a otřásal se. Když jsem přišel k vědomí a znovu jsem pohlédl na ciferníky, byl jsem ohromen. V jednom okénku se zaznamenávaly dny, v dalším tisíce, ve třetím mihony a ve čtvrtém miliardy dní. Poznal jsem, že namísto toho, abych vrátil páky na zpětný chod, uvedl jsem Stroj do pohybu vpřed a když jsem pohlédl na ukazatel, spatřil jsem, že ručička odměřující tisíce dní se pohybuje rychlostí sekundové ručičky hodinek - byl jsem unášen do Budoucnosti.

Vše kolem mě mělo jakýsi neobvyklý vzhled. Chvějící se šedá clona potměla a pak znovu (ačkoliv jsem stále pokračoval kupředu neuvěřitelnou rychlostí) nastala ta mrkající záměna dne a noci, obvykle naznačující jen nevelkou rychlost Stroje. A střídání dne a noci se stávalo stále pomalejším a zřetelnějším. A pak jsem se podívil. Slunce také začalo zpomalovat svůj pohyb na obloze a nakonec mi připadalo, že den trvá celé století. Nakonec zůstalo nade mnou jen podivné šero, jen občas projasněné zábleskem komety prolétávající po temné obloze. Červánky nad obzorem zmizely. Slunce se už jen zvedalo a klesalo nad západem a bylo stále krvavější. Měsíc beze stopy zmizel. Hvězdy, pomalu opisující své kruhové dráhy, se proměnily z nekonečných pruhů v osamělé tečky pulzující na obloze. A nedlouho poté, co jsem stopl, viděl jsem krvavé a ohromné slunce nehnutě visící nad horizontem; podobalo se ohromné kouli, zařící nevýrazným svitem a občas zcela hasnoucí. Jen jednou se trochu rozjasnilo, ale rychle se pět pokrylo tmavým stínem. Z toho, že slunce přestalo vycházet a zapadat, jsem usoudil, že útlum periodicity se dovršil. Země přestala rotovat, obrátila se k slunci jednou stranou, právě tak jako byl v naší době obrácen k Zemi Měsíc. Maje na vědomí ten předchozí střemhlavý pohyb, s velkou opatrností jsem zkusil Stroj zabrzdit. Ručičky se pohybovaly pomaleji a pomaleji, až nakonec ta, která ukazovala tisíce dní, stanula na místě a ta, co ukazovala dny, začala být vidět. Ještě víc jsem přibrzdl a přede mnou se začaly rýsovat obrysy pusté krajiny.

Nakonec jsem opatrně stopl a aniž bych ze Stroje vystoupil jsem se začal rozhlížet. Nebe ztratilo svou původní modrou barvu. Na severovýchodě bylo jako inkoust a z tohoto stínu ostrým a neměnným svitem zářily bílé hvězdy. Přímě nad hlavou byla obloha temně rudá a bezhvězdá, k jihovýchodu se rozjasnovalo a nebe se stávalo purpurovým; tam, přetáté liní horizontu jako ohromná hora stálo slunce. Skály kolem mě byly temně hnědé a jediným příznakem života, který jsem spatřil, bylo tmavě zelené rostlinstvo, pokrývající všechny jihozápadní stěny skal. Ta hustá, kyprá zelen se podobala lesním mechům nebo lišejníkům, rostoucím v jeskyních - rostlinám, které žijí v trvalé polotmě.

Můj Stroj stál na mírném svahu. Na jihozápadě se až k ostré linii horizontu rozprostíralo moře. Nebyl na něm patrný příboj ani žádné vlny, necítil jsem ani nejslabší závan větru. Na břehu, tam, kde voda ustoupila, jsem spatřil solnou vrstvu načervenalou v záři slunce. Hlavu jsem měl zalitu olovem a upozoroval jsem, že můj dech

se zrychlil. Připomnělo mi to můj jediný pokus o výstup do hor a pochopil jsem, že vzduch je mnohem řidší než dřív.

V dálce, na zamříženém svahu, jsem uslyšel pronikavý pískot a spatřil cosi podobající se velkému motýlu. Přiletěl, opsal několik nesouměrných kruhů a zmizel za nevysokými vrchy. Jeho pískot byl tak zlověstný, že jsem sebou bezděky škubl. Opět jsem se ohlédl a uviděl jsem, že to, co jsem považoval za načervenalou skálu, se ke mně pomalu začalo přibližovat. Bylo to hrůzné stvoření podobné krabu. Představte si kraba, velikého jako tenhle stůl, s velkým počtem pomalu a váhavě se pohybujících nohou, s ohromnými klepety, s tykadly druhými jako biče a vykulenýma očima, jejichž kovový odlesk se odrážel na všechny strany. Jeho záda byla celá odporně hrbolatá, místy pokrytá nazelenalým nánosem. Kolem jeho tlamy se pohybovala a hemžila četná tykadélka.

S hrůzou jsem hleděl na tu plazící se zrůdu a pak jsem ucítil divný dotyk na tváři. Ohnal jsem se rukou a zachytil cosi podobné nití. Rychle se vyškubla. Chvěje se hrůzou jsem se ohlédl a uviděl jsem, že to bylo tykadlo druhého kraba, náhle se zjevivšího za mými zády. Jeho sveřepé oči se zlověstně koulely, tlama byla otevřená a připravená se zakousnout, ohromné, nemotorné kleště, pokryté slizem, směřovaly přímo ke mně! V jediném okenžiku jsem uchopil páku a mezi mnou a zrůdou byla rázem vzdálenost jednoho měsíce. Ale stále jsem se nacházel na totéž svahu a znovu jsem viděl tytéž zrůdy. Po deseti nohou lezly vzad i vpřed pod potměným nebem, uprostřed vybledlé zeleni mechů a lišejníků.

Nelze popsat, jak strašlivě způstlý byl ten svět. Na východě nachové nebe, na severu - tma, mrtvé slané moře, kamenný břeh, na kterém se pomalu pohybovaly ty hnusné zrůdy. Jednou větou - jedovatě zelené lišejníky, řídký vzduch vyvolávající bolest v plicích, to vše tvořilo zdrcující dojem. Přenesl jsem se o století dál. Uviděl jsem totéž nachové slunce, jen o něco větší a matnější, týž umírající oceán, tentýž šedý chladný vzduch a stejný počet koryšů, plazících se mezi rudými skalami a zelenými lišejníky.

Tak jsem pokračoval v cestě ohromnými skoky, každý měl tisíc let i víc, dychtivý poznat další osudy Země a pozoroval jsem, jak slunce na západě je stále větší a tmavší, jak hasne život. Nakonec po víc než třiceti milionech let ohromný sluneční disk zabloukl víc než desetinu temného nebe. Zastavil jsem se, protože krabi zmizeli a narudlý břeh byl bez života, pokrytý jen mrtvolně bílými mechy a lišejníky. Místy jsem spatřil něco sněhu. Obklopoval mě strašlivý chlad. Řídké velké bílé vločky pomalu padaly k zemi. Na severovýchodě pod hvězdami, rozsetými po smutné obloze, se blýštěl sníh a tyčily se vlnité hřebeny narůžověle bílých hor. Pruh moře u pobřeží byl pokryt ledovými krami, avšak velká část slanáho oceánu, krvavá od paprsků zanikajícího slunce, ještě nezamrzla.

Rozhlížel jsem se a hledal nějaké živočichy. Posmutnělé okolí mě ještě drželo v sedadle Stroje. Ale ani na nebi, ani v moři, ani na zemi jsem nenašel jediný příznak života. Jen zelené řasy na skalách nasvědčovaly tomu, že život ještě zcela nevyhynul. Moře ustoupilo daleko od původního břehu a obnežilo písčité dno. Zdálo se mi, že jsem uviděl nějaký pohyb, ale když jsem tam zaměřil pozornost, nebylo se nic, jen mě prostě oklamal černý kámen. Na obloze svítily neobyčejně jasné hvězdy a zdálo se mi, že přestaly blikat.

Náhle jsem uviděl, že sluneční disk na západě začal měnit svůj tvar. Na jeho okraji se objevila jakási trhlinka, či prohluben. Neustále se zvětšovala. S hrůzou jsem se díval, jak je slunce pohl-

cováno tmou, než jsem pochopil, že začíná zatmění. Možná, že Luna nebo Merkur přecházely před slunečním diskem. Pochopitelně, že mě nejdřív napadl Měsíc, ale další pozorování mě přivedla k závěru, že ve skutečnosti velmi blízko Země obíhá jedna z mohutných planet slunečního systému.

Temnota se prudce světšovala. Chladnými poryvy zadul východní vítr a sněhové vločky zhoustly. Z moře se ke mně donesl hukot vln. Ale kromě těchto neživých zvuků vládlo ticho. Není možné popsat to děsivé mlčení. Všechny zvuky života - bečení ovcí, zpěv ptáků, bzukot hmyzu, všechen ten pohyb a shon, který nás obklopuje - vše to zůstalo už minulostí. Vítr se proměnil ve skutečný uragan. Ocítl jsem se v černém stínu. Na nebi zbyly jen bledé hvězdy, kolem mě byla neproniknutelná tma. Obloha byla úplně černá.

Hrůza před tou nesmírnou tmou zachvátila celou mou bytost. Chlad pronikající do morku kostí a bolest při dýchání se staly nesesitelnými. Chvěl jsem se a pociťoval silnou nevolnost. A pak se jako oblouk na obloze zjevilo slunce. Sestoupil jsem ze Stroje, abych se trochu vzpamatoval. Točila se mi hlava a neměl jsem dokonce ani sílu zamyslet se nad svou poutí. Zdálo se mi, že ztrácím vědomí. Ale hrůza a pomyšlení, že mohu padnout k zemi v té daleké a strašlivé polotmě, mě dostala znovu na sedadlo.

Vypravil jsem se na cestu zpět.

Herbert George Wells. Time Machine.
Přeložil Josef Pecinovský

Josef Pecinovský

Pohnutá historie zneužití vynálezu Joachima Hirmeta I.

DEN ŽKÁZY VE SVĚTOVÝCH GALERIÍCH

Je mi dnes těžko vracet se k událostem, které před nedávným časem tolik rozrušily celý umělecký svět, silně pobouřily světovou veřejnost, dohnaly k šílenství mnohé správce galerií a připravily o nervy stovky příslušníků pořádkových sborů na celé naší planetě. Případ však ukázal, kolik mezer mají současné právní řády, nakolik je nedbalá ochrana společného majetku veškerého lidstva a jak málo mnohým z nás záleží na uchování pokladů minulosti, je jsem nucen pokusit se, být se značným časovým odstupem, kritické události shrnout, upozornit na nejkriklavější případy a naznačit, alespoň částečně, cestu k nápravě.

Kdo by před půl rokem hledal v encyklopediích jméno Joachim Hirmeta, nepochybně by odešel s nepořízenou. Dnes je toto jméno sklonováno ve všech pádech a sám Hirmet je hledán policií nejméně pěti státi, i když, a to je nutno na jeho obhajobu uvést, on sám se žádných přestupků nedopustil a ani neorganizoval ty četné teroristické akce, které jsou mu připisovány. Tento dobrodruh se narodil kdysi ve Flandrech či Nizozemsku mezi lety 1550 až 1560. Místo i přesný čas jsou nejisté, věk lze odvodit z jeho fyzického vzhledu a místo podle archaické holanštiny, kterou se prezentoval ve chvíli, kdy opět vstoupil do hlavního časového proudu. Víse o něm jen tolik, že snad pocházel ze střední vrstvy měšťanstva a s největší pravděpodobností byl zlatnickým tovaryšem nebo hodinářem, neboť právě jeho šikovné prsty a neuvěřitelná náhoda pravděpodobně kolem roku 1608 způsobily, že se mu tři kovové lišty podařilo sestavit tak, aby vzájemně svíraly pravý úhel. Už to samo zpravidla předpokládá znalost čtyřrozměrného prostoru s časotvorným ohybem času, ale experimenty prokázaly, že podobnou náhodou nelze vyloučit. Druhou náhodou a možná i velkým štěstím pro tehdejší společnost byla skutečnost, že se tento světoběžník seznámil nebo už dříve znal s Petrem Paulem Rubensem. Když Hirmet objevil základní vlastnost svého vynálezu, pochopitelně neváhal a pokusil se jej zpeněžit tam, kde se mu to zdálo být nejvýhodnější. Mimo veškerou pochybnost Rubensovi předvedl vlastnosti svého rámu a ten bystře pochopil oč se jedná a nepochybně okamžitě rozpoznal nebezpečí, které ze zneužití objevu mohlo plynout. Rozhodujícím však byl patrně fakt, že Hirmetům rámu mohl ohrozit jeho dobře zavedenou živnost.

Lze jen těžko rekonstruovat průběh tehdejších událostí, Rubens se o nich v deníku nezminuje a Hirmet beze stopy zmizel. Lze se však domnívat, že vynálezce postavil svůj rám před prázdné plátno, do tektu uvolněného prostoru rozestavil různé krémy, obvykle se povalující po steliérech, načež rám odstavil. Těžko si lze představit úžas na tváři mistra baroka, když ony předměty mohl spatřit na prokazatelně dvourozměrném plátně zobrazené tak dokonale, že on sám by to patrně nedokázal. Mohlo to být ovšem i zcela jiné; Hirmet mohl tímto způsobem doplnit třeba i dokončený obraz, či samotného Rubense provést hloubkou jeho vlastního díla.

Výsledek však byl opačný, než se Hirmet nadál. Kdo by si po

dlouhá staletí pomyslel, že vousatý muž v pozadí v levé části Rubensova díla "Klanění tří králů" není nikdo jiný než samotný Joachim Hirmet, kterého mistr pod jakousi záminkou vlákal do nedokončeného obrazu a pak rám odstavil a zničil.

Až potud bylo možná vše v pořádku. Rubens si své živobytí ochránil, nežádoucí vynálezce zmizel beze stopy a snad ho nikdo ani nepostrádal. Přešla však čtyři století a kohosi napadlo hrabat se v amsterdamské univerzitní knihovně, kde teď už z neznámého svazku vypadly Hirmetovy plánky jeho svízelného monstra. Student techniky Jakob Hahn se chopil příležitosti a sestavil jednoduchý rám s neuvěřitelnou lehkostí. Když se mu pro bdělost strážců nepodařilo vyzkoušet jej doma, nenapadlo ho nic lepšího než si jej vzít s sebou na prázdninovou cestu do Španělska, kde zamířil přímo do madridského Prada. V galerii se ukryl přes noc a zkoušel si tam jedno plátno po druhém. Nepochybně musel narazit na již zmíněné Rubensovo "Klanění tří králů", čímž vypustil džina, totiž Hirmeta, z láhve.

Vše by možná ještě mohl zachránit patentní úřad, na nějž se Hahn s údajně svým vynálezem obrátil, ale Hirmet se nesmírně rychle orientoval v našem světě, vycítil příležitost a právem dřívějšího objevitele zažádal o patent rovněž. Rozpoutala se úporná právní bitva, narážející na příznačnou bezradnost příslušného úřadu, který se bál ustavit nebezpečný precedens a udělit patent vynálezu 426 let starému. Naproti tomu Hahnovo právo na udělení patentu bylo právě tak pochybné jako nároky Elishy Graye na patent na telefon. Celý případ se dostal až k soudu, který rovněž nespěchal s uzavřením případu a klestil si cestu k rozhodnutí neobyčejně upracovaně a obtížně, a úřední šiml mohl radostně řehnat, to ovšem jen do doby, než se indiskréci nejmenovaného úředníka vynesl princip Hirmetova rámu na veřejnost. Ukázalo se, že konstrukce celého mechanismu je tak jednoduchá, že si jej může sestavit prakticky kdokoli, a čerta starého kdekomu pomůže vlastnit patent na vařečku, když k její výrobě stačí kus kladky a šikovná ruce. Soud rozhodl, že patent přiznán nebude, a přestože se oba dovolali, udělosti zatím dostaly nový spád.

Příznačné pro celou aféru bylo, že zatímco se vlekly ty nechtuté tahanice kolem patentu, vousatý muž na Rubensově plátně nikomu nechyběl. Když se jeho absence provalila, bylo už pozdě. Vynálezu se zmocnily snad všechny světové galerie a udělaly si z něj ten nejlepšší byznys, jaký si jen lze představit. Nastavěly Hirmetovy rámy před nejznámější obrazy a začaly za vstup do nich vybírat částky, které se rovnaly až stonásobku vstupného do celé galerie. Vždyt ale kdo by odolal pokušení potěšit si rukou s Jindřichem IV., či příslibu polibku od Mopy Lisy! K tomu se přidali i pirátští návštěvníci galerií, neboť Hirmetův rám lze složit obdobně jako skládací metr. Leckdo si nalezl cestu i tam, kam to oficiální místa nepovolovala a než mohly úřady po své těžkopádné byrokratické línii zakročit, den zkázy byl dovršen.

Především se ukázalo, že mezi návštěvníky jsou nenechavci. Tu se ztratil z obrazu hřeben, onde kabelka či puďfenka, občas nebylo možno se dopočítat talířů, příborů či dlažebních kostek. Kupříkladu dodnes nikomu nevadí, že neznámý alkoholik vypil víno z pozdvížené číše z Rembrandtova autoportrétu ze Saskií. Z Caravaggiova obrazu večeře v Emauzích byla snědena nejen drůbež, ale i svůdně vyhlížející ovoce. Máme si domýšlet, že to bylo z hladu?

Co si máme myslet o šprýmaři, který z Rubensova díla Faridův soud okousal doličný předmět tak, že návštěvník teď může zírat jen na zrezivělý ohryzek? Jak asi máme hodnotit počínání "milovníka umění", jenž vypil mléko ze džbánu Vermeerovy mlékačky a navíc ozdobil stůl nejméně dvacet let starým mixerm? Na Manetově obraze Čiřnice s pivními sklenicemi, dosud visícím v Londýnské národní galerii, se kamsi do neznáma vytratilo pivo z rukou sličné šenkýřky, tvářící se teď jaksepatří rozezlenné. Vrcholem všeho pak nepochybně je sežrání (jinak se ten násilný akt nazvat nedá) Manetovy snídaně v trávě. Co nám teď zbylo? Jen skupina besedníků, smutně a hladově zírající tam, kde se ještě před nedávnem skvělo půvabné zátiší.

Ne jinak je tomu s milovníky kuriozit. Tak kupříkladu londýnská ZOO se může chlubit unikátním exponátem, pěkně zeleným drakem s velkolepými blanitými křídly, vyléčení jeho zranění bylo nepochybně dost obtížné i riskantní, to s ohledem na jeho zuby i vážnost poranění bodnou zbraní. Oné potvoře původně propíchl krk svatý Jiří a právě se na Ucellově obraze chystal ji dorazit, teď jen zmáteně zírá a marně asi přemýšlí, z jakého nebezpečí má vlastně tu sličnou dívku vysvobodit. Odvést Centaura z Botticelliho obrazu Palas Athéna a centaur určitě tolik práce nedalo, potíže však nastaly ve chvíli, kdy centaura přivedli k výběhu v zoologické zahradě. Tento se vzepřel a prohlásil, že se necítí být zvířetem, naproti tomu ho ještě neubytoval žádný hotel a soudní proces o zařazení do hierarchie společnosti se táhne dodnes a mají z něj užitek jen advokáti. Zvláštní, že zatím nikoho nenapadlo odvést ho zpátky do obrazu.

Originálního žertíku se dopustil jistý student medicíny, který vyvedl z obrazu Paula Delvauxe Měsíční město lidskou kostru volně tam kráčející v surrealistické krajině a přivedl si ji na přednášku z anatomie jako studijní pomůcku, čímž přivodil těžký srdeční záchvat přednášejícímu profesorovi.

Velkým nebezpečím jsou i sexuální maniaci. Lze registrovat i lehké případy, jako například rozezpnutí blůzy ženě Jana van Eycka na stejnojmenném obraze, či usířžení bujných vlasů Botticelliho Venuši. Za skandál však musíme považovat čin, následkem něhož byla slavná Mona Lisa nalezena do pasu nahá. To, co se odehrálo v dráždanském Zwingeru, nelze považovat za znásilnění jen proto, že Giorgionova Venuše, ležící teď v rozverné póze s oběma rukama pod hlavou svým úsměvem naznačuje, že se jí počínání neznámého padoucha líbilo. Naproti tomu pachatel, který z Veronesova obrazu Mars a Venuše v turínské galerii odvedl Amora i s koněm asi netušil, že dvojice, octnuvši se náhle o samotě, ztratí svůj přirozený stud a je možné je teď zastihnout na plátně v okamžiku vrcholícího pohlavního aktu.

Dost nejapnou sortou jsou moralisté, kterým vadí i každé obnažené nadro, takže se pak není co divit, že můžeme vidět Tizianovu Venuši přehozenou spacím pytle, Gayovu Mayu oblečenou do dvoudílných plavek a Rembrandtovu Danaé dokonce nasoukanou v dřínovém obleku.

Pro psychiatra už uzráli recesisté. Jejich počínání postrádá jakýkoli zjevný smysl a škody jimi napáchané jdou do milionů. Jen námatkou bych uvedl ty nejkriklavější případy jejich řádění. Kupříkladu na portrétu infantky Carloty Joaquinny v madrickém Pradu kdosi kamsi zašantročil kanárka a místo krásného zpěváčka zří teď dívka s neskrývaným výrazem odporu na ropuchu na rozevřeně dlaní.

Francesco Zuccarelli se jistě obrací v hrobě, protože na jeho překrásném plátnu Krajina se dvěma šlechtici sedí zmínění dva kavalerií namísto na bujných ořích na dvou motocyklech, přivlečených bezpochyby ze šrotiště. Může snad někdo vysvětlit, proč se na Vermeerových obrazech objevují zničehonic moderní mapy, jedna z nich dokonce zachycující odvrácenou stranu Měsíce. Jakým asi destilátem se podařilo zpít pod obraz Leonardovu Madonu ve skalách? Co by asi tak řekl Rubens, kdyby mohl vidět, že jeho Zuzana v lázni spočívá svým oblym pozadím namísto na barové stoličce na obyčejném plechovém nočníku? Před vandaly nezůstaly v bezpečí ani olivovní malby! Tak například na Gentském oliváři kdosi Madoně zaměnil ručně psanou svatou knihu za paperbackový výtisk Rudé žně Dashiella Hammeta.

Svrážnou skupinu tvoří záškodníci militaristické povahy. Na obraze Albrechta Aldorfera, onom velkém panoramatu Alexandrov bitvy, lze při bližším zkoumání rozpoznat vojáky vybroušené revolvery, puškami, samopaly, kulomety, dokonce lze zahlédnout i dva minomety a jednu tarasnici.

Skutků milosrdné povahy lze napočítat desítky. Kristus byl sejmut z kříže nejméně patnáctkrát a svatý Sebestián dostal tak dokonalou první pomoc, že jsme patrně přišli o jednoho svatého.

Majitelé a správci galerií pochopitelně nelenili a snažili se další zkáze zabránit zákazem používání Hirmetových rámd, případně do jednotlivých plátn vyslali speciální hlídky, ale i přesto až do dne D, kdy bylo usnesením Valného shromáždění na omezenou dobu zakázáno vstupovat do všech veřejných výstavních síní, stačilo dojít k několika tragickým událostem. Jistý mladík v podnapilém stavu rozdráždil Rembrandtovu noční hlídku natolik, že ho nyní můžeme na plátně zahlédnout ležícího a navíc propíchnutého kordem. Přes nasazení četných strážců se nepodařilo uchránit Napoleona na známém obraze Jacquese Darli, kdy se jakémusi rojalistovi podařilo v okamžiku korunovace píchnout budoucímu císaři nůž mezi lopatky. Těžko říct, jaké úmysly sledoval jistý gurmán, který snědl pochybné ovoce na surrealistickém plátně Maxe Ernsta Namfa Echo v Museu moderního umění v New Yorku. Bohužel, o průběhu otravy se od něj už nic nedovíme a další dobrovolníci se ne-našli.

Pokud by si někdo myslel, že postavením Hirmetových rámd mimo zákon se podaří přivál zastavit, hluboce by se mýlil. Zlatokopové zavěťili a když už se jim nepodařilo vyloupit všechny poklady namalované v uplynulých staletích, domnívali se, že jim postačí kus papíru, štětec, barvy a Hirmetův rám, aby snadno a rychle zbohatli. Se zlou se potázali, neboť ne každá ruka malující zlatoto je zlatá. Hirmetovy rámy povětšinou produkovaly namísto zlatých pokladů pyrit nebo bronzové plíšky nemající ani cenu barvy, jíž byly namalovány. Po dobrých malířích začala být poptávka a je již jisté, že ne každá zlatá cihla uložená v trezorech má svůj původ ve zlatých dolech. Toto ubohé snažení vyvrcholilo posledním skandálem v madridském Pradu, kam se vloupala skupina banditů a odvěkla samotného Tiziana z mistrova autoportrétu a v podzemní kobce se ho snažili přinutit, aby jim maloval zlaté poklady. Policii se genia renesance podařilo zachránit, ale Tiziano Vecelli odmítá vrátit se zpět do rámu, žije na hromádce se šestnáctiletou ženštinou nevalné pověsti a žije se tvorbou abstraktních obrazů, které jdou neobyčejně dobře na obdyt. Příznačným pro celý poprask je, že šéf gangu se ukrýl v Louvru ve Veronesově obraze Svatba v Káni galilejské a byl na něm rozpoznán a odveden do vězení až

po upozornění jako zvržené milanky.

I když se nejistěti nezapeli podarilo od nejistěti podarilo naší kultury odvést, nemáme se nepozastavit nad tím, jaký zlač znamená pro mnoho lidí urvalé zneužívání Hlrmatova rámu. Tak kupříkladu majitelé nevázaných propustili jímá vícečen paronál a do pokojů rozvázili kopie obrazů známých antické bonyně i četné další akty, k těmto přistavují Hlrmatovy rámy a uvádíjí tam své zákaznky. Těmto komplikací způsobilo, že mnohá z těchto žen se ukázaly být frigidními, ale naproti tomu plný úspěch měla a mají díla Toulouse-Lautrec. Odhodový avaz prostitutek proti celé této představě akci vůbec nic nezmonil, neboť svat majitelé se u soudu vytasil s argumentem, že tímto způsobem brání šíření poměrně nákaty. Ironií je, že v tomto případě má pravdu, neboť kopie obrazů většinou nevydrží víc než jednu návštěvu zákaznka. Zisky nevztáhné se zvýšily v tomto období na dvojnásobek a udá se, že konjunktura teprve nastupuje.

Naproti tomu lze částečně schvalovat počinání spolků na pananu životního prostředčí, které nelitovaly peněz a nechaly namalovat velké plátna s natknutou přírodou v níž nechtávají své členy po dobu několika hodin denně procházet se panenskou a neporušenou přírodou a dýchat čistý vzduch.

Přesto však nezobývá naž stále být na poplach. Všichni fyzikové přece jednomylně tvrdí, že existence Hlrmatova rámu odporuje všem přírodním zákonům a že jen neotěkávané a nevysvětlitelné narušení kontinuity času a prostoru (v podezření jsou - pochopitelně - jederné výbuchy) může způsobit tuto absurdní průchadnost hmoty a přesun ochranných mas hmoty a energie z prostoru do prostoru a naopak. Jednou má celá tato past sklapnout a pak běda těm, kteří v Hlrmatově rámu uvíznou. Celá tato blamáž se pak stane už jen čarnou skvrnou na historii lidstva. Nezobývá naž si přát, aby k návratu k tradiční struktuře hmoty došlo co nejdříve. Četné vědecké ústavy už na řešení problému pracují.

Zatím však nemůžeme na něco tak nejistého spoléhat a nezobývá než vyzvat všechny obyvatele planety k zachování chladného rozumu. Vybiřejte si své chotky ve znečišťování řek, zamořování oceánů, destrukci ozonové vrstvy, vybijení živočišných druhů či okyselování dešťů, ale nechte na pokoji památky z hlubin historie, nedotknutelná díla klasiků, udělejte vše pro to, aby se o naši době nehovořilo ve stejných intencích jako o vpádu Vandalů do Říma. Vyzívám vás všechny, předejděte nejhoršímu. I když jsme mnohé znechali, stále ještě je čas.

Bohužel, právě dnes jsem se v denním tisku dočetl, že skupině iniciativních studentů se pomocí jakéhosi zářeje podařilo rozhýbat kopii Michelangelova Davida a celá Florencie měla v noci poplach. To už máme mít strach i z toho, že podobně jako don Giovanní budeme na ulicích potkávat sochy?

Lidi, copak si nedáte pokoj?

Zkrácená verze článku milovníka umění S. T., publikovaná v 8. čísle Natinal Geographic, srpen 2036.

VESNICKÝ HLUPÁČEK

Dlouhý čas jsem byl vesnickým hlupáčkem, ale to už dávno není pravda, přestože mne stále titulují "Tulpese".

Stal jsem se géníem! Nikomu se s tím však nesvěřuji. Ani za nic. Kdyby se to dověděli, dávali by si pozor.

Nikdo se toho nemůže dovtipit. Vždycky jen tak šmajdám nohama, pohled mám prázdný a mluvu nesouvislou jako dřív. Není to právě jednoduché pořád myslet na to, že musím neustále šmajdat, dívat se jako hlupák a brčet nesmysly, to se člověk ovládá jen s velkou námahou. Nejdůležitější je nevzbudit podezření!

Všechno to začalo jednoho rána, když jsem šel na ryby.

Po snídani jsem řekl matce, že si zajdu zarybařit, a ona neměla námítky. Dobře ví, jak rád chytám ryby. Přitom nedělám žádné nepřístojnosti.

"Jen běž, Jime", řekla. "Dobrá ryba neuškodí."

"Vím, kde lovit," řekl jsem. "V tůni, hned za domem Alfa Adamse."

"Chlapče, jen s Alfem nevyvolávej žádné spory," upozornila mě matka. "Jestli ho nemáš rád ..."

"Podfoukl mě. Nutil mně pracovat přesčas a nezaplatil mi za to. A ještě se smál."

"Atsi, jen si dej pozor," řekla laskavě. "Vzpomeň si, co říkal minulou neděli kazatel Martin. Říkal ..."

"Pamatuji si, co řekl, ale stejně nemám rád, když se mi někdo směje. Nedovolím, aby se mi smáli."

"Dobrá," souhlasila matka. "Nedovol."

Dojídal jsem snídani a přemýšlel o tom, co kazatel Martin říkal o pokoře a poslušnosti. Ale já dobře vím, do je to za člověka, vím i o jeho pletkách s varhanicí Jenny Smithovou.

Po snídani jsem si vzal z kůlny udici a Bowns mi příběhl pomáhat. Vedle mámy byl Bowns mým nejlepším přítelem. Až na to, že neumí mluvit ..., ale také se mi nesměje.

Když jsem vyhrabával červy, zeptal jsem se ho, jestli se mnou nechce jít na ryby. Viděl jsem, jak se mu chce, a tak jsem zašel do domu upozornit slečnu Lowsonovou, že Bowns půjde se mnou. Bowns vždycky patřil jí, ačkoliv celý čas trávil se mnou.

A tak jsme šli: já s udicí vpředu, Bowns za mnou, jako bych byl důležitou osobou. Ale Bowns byl vždycky pyšný na to, že je nás vidět spolu.

Naše cesta vedla kolem banky a skrz velké okno jsem uviděl bankéře Pattona sedět za psacím stolem. Vida, tohle je důležitá osobnost! Vždyt on je tím nejdůležitějším člověkem v Mapletonu. Zpomalil jsem, abych dosyta vychutnal svou nenávist k němu.

Nežili bychom s mámou v té staré rozvalině, kde teď bydlíme, kdyby nás po otcově smrti bankéř Patton nezbevil práve na náš dům.

Minuli jsme usedlost Alfa Adamse, který měl nejlepší farmu ve městě, a i o něm jsem smýšlel s nenávistí, ne však s takovou jako o bankéři Pattonovi. Adams mi přece jen ublížil méně, nezaplatil mi za práci.

Alf byl pěkně urostlý vychloubavý člověk a jak se zdá, ne právě špatný farmář. V každém případě mu farma vynášela dost. Měl úplně nový kravin a jen on si mohl dovolit natřít jej ne na červeně, jak se natírají všechny kraviny, ale bílou s červenými proužky. Ale copak se kraviny dělají proužkované?

Přímo za Alfovým domem jsme s Bownsem sešli z cesty a šli přes louku k řece, tam, kde je tůň.

Na druhém konci louky spolu se zbytkem stáda se pásł býk vyznamenaný medailí. Patřil Alfovi. Když nás uviděl, šel k nám; ne proto, že byl zlý a chystal se nás napadnout, ale jen pro pořádek, pro případ, že by si někdo zamlul chtít se s ním měřit. Nebál jsem se ho, neboť jsem se s ním spřátelil v době, kdy jsem pracoval u Alfa. Tehdy jsem se s ním mazlil a drbal ho za ušima. Alf řekl, že jsem bláznivý hlupák a že mě býk někdy zabije.

"Nikdy nedůvěřuj byku," říkal Alf.

Když býk přišel blíž a poznal, kdo se k němu blíží a viděl, že mu nic špatného neuděláme, vrátil se ke stádu.

Došli jsme k tůni a já si připravoval udičku a začal jsem chytat ryby, Bownsb odběhl proti proudu na průzkum. Vylovil jsem několik ryb, ale dost malých. Braly špatně a mě to přestávalo bavit. Rád chytám ryby, ale musejí brát.

A tak jsem si začal vymýšlet, Kdybych si vzal nějakou malou plochu, řekněme sto čtverečných stop, a dobře si prohlídl půdu - kolik by v ní bylo možné najít různých rostlin! Podíval jsem se na půdu vedle místa, kde jsem seděl a uviděl ... obyčejnou luční trávu, několik pampelišek, listí štovíku, dvě fialky a ještě nerozkvetlý pryskyřník.

Ale co to je? Když jsem si prohlížel pampelišku, náhle jsem zjistil, že vidím celou rostlinu a nejen tu část, která roste nad zemí!

Nevidím, jestli jsem začal vidět skrz hlínu a týž okamžik, co jsem se zadíval na pampelišku, či o něco dřív. Ať tak či tak, viděl jsem, jak do země vrůstá kuželovitý kořen pampelišky, jak z něj vyrážejí malé hunaté kořínky, viděl jsem vůbec všechny kořeny jak berou vodu a minerální soli z půdy, jak ukládají zásoby potřebných látek v rostlině a jak je pampeliška za pomoci slunce zužitkovává pro svůj růst. Podivné, vždyť jsem nikdy nic takového nedokázal!

Podíval jsem se na jiné rostliny a spatřil jsem totéž. Zamyslel jsem se. Možná, že se něco stalo s mými očima a já teď budu vidět nejen na povrch věcí, ale i to, co je uvnitř? Pokusil jsem se chvíli vidět jako předtím, a podařilo se mi to. Zachtělo se mi speřít kořen pampelišky, a šlo to.

Seděl jsem a přemýšlel, proč jsem nikdy předtím nemohl vidět právě tímhle způsobem, a teď mohu. V tu chvíli jsem zatoužil poznat, co se děje na dně tůně. A všechno jsem uviděl jako na dlani. Mohl jsem teď vstoupit všude tam, kde se schovávají ryby, jaké ještě nikdo v naší řece nechytil.

Zfetelně jsem viděl, že vedle mého háčku není ani rybička, a tak jsem jím začal pohybovat, až se ocitl přímo před nosem urostlé ryby. Ale zdálo se, že ryba červa nevnímala. Možná, že byla nasy-

ceně a prostě jen pohybovala ploutvemi a žábami. Zasáhl jsem rybu háčkem přímo do nosu, ale nevěnovala mu nejmenší pozornost.

A tak jsem rybu přinutil mít hlad.

Neptejte se mě, jak jsem to udělal. Nemohu to vysvětlit. Jednoduše jsem se rozhodl, že dostanu tenhle kousek. Přinutil, to znamená, že jsem ji přesvědčil, že se má vrhnout na návnadu jako Bowna na kost.

Ryba stáhla splávek pod vodu, já zasekl a vytáhl ji z vody. Sejmul jsem ji z háčku a protáhl ji skrz hubu a žábry provaz, na němž už bylo navázáno těch pět rybiček, které jsem chytil předtím.

Pak jsem si vybral další velkou rybu, spustil k ní háček a přinutil ji mít hlad.

Za půl druhé hodiny jsem vylovil všechny velké ryby. Zůstala tam jen různá droborozina, která mi nestála za to. Na proveze už nebylo volné místo a když jsem jej vzal a vydal se na cestu zpět, kopec svazku jsem vlácel po zemi. Když jsem si jej přehodil přes rameno, hned jsem si promáčel košili.

Zavolal jsem na Bownse a vydali jsme se k městu.

Každý, koho jsme potkali, se zastavil a ptal se, kde jsem chytil ty ryby, na co jsem lovil, jestli tam ještě nějaké zůstaly nebo zda jsem vytáhl všechny. Když jsem jim říkal, že už tam žádná nezbyla, chtěli se jako pominutí.

Zbývalo už jen sejít z hlavní ulice k domu, když tu z holičství vyšel bankéř Patton. Tak nějak divně voněl kolínskou vodou, kterou holič jako používal na své klienty.

Když mě spatřil s rybami, zastavil se. Podíval se na mne, na ryby a zamnul si své tučné ruce. Pak na mne promluvil jako na malíčkého:

„Nu, Jimmy, pověť, kde jsi vzal všechny ty ryby?“

Řekl to tak, jako by ty ryby nebyly moje nebo jako kdybych chytal zakázaným způsobem.

„V tůni za Alfovým domem,“ odpověděl jsem.

A náhle, přišlo to samo od sebe, jsem uviděl jeho vnitřnosti – právě tak, jako kořen pompelišky pod zemí. Žaludek, střeva, a ještě něco, asi játra, a nad tím vším v jakési kypré pulzující hmotě kmitající hroudu, v níž jsem poznal srdce.

Napřáhl jsem ruce před sebe ... vlastně ne ruce, ovšem, v jedné ruce jsem přece držel udičku a v druhé ryby, ale měl jsem takový pocit, jako bych je napřáhl, uchopil jsem to srdce a silně stiskl.

Bankéř otevřel ústa, zmalátněl, jako by jej opustila veškerá síla, a já musel uskočit stranou, aby se nesvalil přímo na mne.

Padl a už nevstal.

Ze svého holičství vyběhl Jake.

„Co je s ním?“, zeptal se mě.

„Upadl,“ odpověděl jsem.

Jake se podíval na bankéře.

„Je to srdeční záchvat. To už znám. Musím pro doktora.“

Běžel ulicí k domu lékaře Masona a ze všech stran se začali sbíhat lidé.

Poznal jsem Bene z výroby sýrů, Mika z klubu a dva farmáře, kteří přijeli za nákupy.

Vymotal jsem se z davu a šel jsem domů. Mámá uviděla ryby a zardovala se.

„Budou dobré,“ řekla. „Jak se ti podařilo jich chytit tolik, Jime?“

„Dobře braly,“ zabručel jsem.

„Tak neztrácej čas a dej se do čistění. Několik jich sníme hned, pár jich odnesu zpovědníku Martinovi a ostatní nasílím a schovejším do sklepa. Tam nám vydrží ještě několik dní.“

Vtom přiběhla paní Lowsonová, která bydlí naproti, a vyprávěla mámě o tom, co se stalo bankéři Pattonovi.

„Právě si povídal s Jimmym,“ řekla.

„Proč jsi mi nic neřekl, Jime?“, ptala se mě mámá.

„Nestečil jsem ti to říct,“ odvětil jsem. „Ukazoval jsem ti ryby.“

Mámá s paní Lowsonovou diskutovaly a skákaly si do řeči, tématem hovoru byl bankéř, a já odešel do stáje čistit ryby. Bowns seděl vedle a pozoroval mě. Připadalo mi, že byl spokojen stejně jako já. Jako by mi doopravdy pomáhal lovit ryby.

„Dobrý den se vydařil, Bownsi,“ řekl jsem a Bowns se mnou souhlasil. Vzpomněl si, jak běhal kolem řeky a škádílil žabu, vzpomněl si, jak příjemně voní země, když se k ní čichá.

Vůbec vás nechci přesvědčit o tom, že Bowns se mnou mluvil. Ale vypadalo to, jako by skutečně dokázal hovořit.

Lidé se mi pořád ještě smějí, žertují a dobírají si mě, protože jsem vesnický hlupáček. Ale jednou jim ten hlupáček ukáže všem! K smrti by se vylekali, kdyby s nimi, kupříkladu, promluvil pes. Ale já si myslím, že v tom není nic divného. Prostě mě rapadlo, jak by bylo dobře, kdyby Bowns promluvil a já se nemusel dohadovat, co chce říct. Nic zvláštního jsem v tom neviděl, protože jsem vždycky předpokládal, že Bowns je bystrý pes a může mluvit, kdykoli se mu zachce.

Tak jsme s Bownsem tlachali, dokud jsem čistil ryby. Když jsem vyšel z kůlny, paní Lowsonová už odešla domů a mámá v kuchyni chystala pánev na ryby.

„Jima, ty ...“ řekla a zarazila se. „Jime, že ty nemáš nic společného s tím, co se přihodilo bankéři Pattonovi, že? Nestrčil jsi do něj, neudeřil jsi ho?“

„Dokonce jsem se ho ani nedotkl,“ řekl jsem a byla to svatá pravda.

Ve dne jsem pracoval na zahradě. Mámá občas pomáhala někomu v hospodářství a vydělávala málo, takže kdybychom neměli zahradu, jen těžko bychom vycházeli. Dřív jsem vydělával i já, ale po sporu s Alfem kvůli mzdě mi matka pracovat nedovolí. Říká, že jí pomáhám i tím, když okopávám zahradu a čas od času přinesu nějakou rybu.

V zahradě jsem objevil ještě jeden způsob, jak využít svého nového umění vidět. V zeli byly housenky a já je všechny viděl skrz

zelné listy a rozmačkal je tak, jako jsem rozdrtil srdce bankéře Pattona. Našel jsem bělavé skvrnky na pomerančových keřích a pochopil jsem, že je to nějaký nový škůdce. Byli tak malí, že jsem je předtím nezpozoroval. Proto jsem si je zvětšil tím novým pohledem, pozorně prohlédl a poručil jim zmizet. Nemačkal jsem je jako housenky, prostě jsem to zařídil tak, aby se ztratili.

Je zajímavé pracovat na zahradě, když můžeš nahlížet do země a vidět, jak klíčí semena pastináku a ředkviček, zabíjet škudce, zjišťovat, je-li dobrá půda a všechno je v pořádku.

K obědu jsme měli ryby a k večeři taky. Po večeři jsem šel na procházku.

Sám nevím, jak jsem se octl u domu bankéře Pattona a když jsem šel kolem, pocítil jsem, že dům je plný smutku.

Nevešel jsem do domu, ale dovolil jsem smutku vstoupit do mne. Skutečně, zvenku bych mohl snadno vidět skrz stěny, co se děje v kterémkoli domě naší vesnice, ale tenkrát jsem to ještě nevěděl. Pocítil jsem smutek v Pattonově domě jen proto, že byl hluboký a silný.

Starší dcera byla ve svém pokoji nahoře a já cítil, že pláče. Druhá dcera seděla s matkou v obyvacím pokoji. Ani jedna, ani druhá neplakaly, ale obě byly zdrcené. Ještě tam byli nějakí lidé, ale ti už nebyli tak smutní, asi sousedi, kteří přišli na kus řeči.

Bylo mi jich všech tří líto a chtel jsem jim pomoci. Přece to nebyla jejich vina, že byl bankéř Patton takový zlý člověk.

A najednou jsem si uvědomil, že jim mohu pomoci, a tak jsem začal s tou dcerou, která seděla nahoře ve svém pokoji. V mysli jsem se k ní přiblížil a začal v ní vzbuzovat radostnější myšlenky. Zpočátku to nebylo snadné, ale velmi brzy jsem poznal, jak na to, a utěšit ji nedalo tak velkou práci. Pak jsem utěšil i další dvě ženy a spokojený šel dál.

Naslouchal jsem u domů, kolem kterých jsem procházel. Téměř všude žili šťastní nebo aspoň spokojení lidé, i když jsem občas narazil na několik posmutnělých. Bezděčně jsem se nad nimi zamýšlel a dával jim pocit štěstí. Vůbec jsem netušil, že můžu konat dobro. Popravdě řečeno, dokonce se nepomatuji, do kterých domů jsem přinesl štěstí.

Když jsem se vrátil, matka ještě neležela, čekala na mne. Byla trochu zneklidněna, vždycky je neklidná, když se dlouho nevracím.

Odešel jsem do svého pokoje, lehl si do postele, ale dlouho jsem nemohl usnout. Stále jsem přemýšlel, jak se mohlo stát, že jsem mohl provést všechny ty kousky a že se tak nečekaně právě dnes projevily všechny ty nevidané schopnosti. Nakonec jsem usnul.

Když jsem se umyl a nasnídal, vyšel jsem na ulici a tam na mne čekal Bowns. Rekl mi, že chce honit králíky a já jsem řekl, že s ním půjdu. Když teď spolu můžeme mluvit, ve dvou nám to půjde lépe. Vylezl jsem na pařez, na hromadu kamení, či na strom, vyhlížel jsem králíky a volal na Bownse, kudy běží a Bowns už si s nimi poradí.

Šli jsme po cestě k Alfovu domu, pak sešli na louku a mířili k mýtině na stráni na našem břehu řeky.

Ohlédl jsem se a znovu jsem se zamyslel nad tím, jak nenávidím Alfa. A tu mě něco napadlo. Nevěděl jsem, zda je to možné, ale ta myšlenka se mi líbila. Tak jsem si řekl, že to zkusím.

Zaměřil jsem zrak na Alfův kravín, mé vyšlenky prošly skrz stěny a já se octl uprostřed seníku. Kolem mne bylo seno, ale jistě víte, že jsem v tu chvíli stál na louce s Bownsem, a šli jsme na králíky.

Rád bych vysvětlil, co jsem dělal potom a jak jse to udělal, ale i mně samotnému je to nepochopitelné. Nevím, kde se to ve mně vzalo ... Musel bych znát chemické reakce nebč jak to nazývají. Něco se se senem stalo, něco s kyslíkem a v seníku vzplál oheň. Když jsem viděl, že oheň dobře hoří, odešel jsem odtamtud a znovu jsem byl na louce s Bownsem. Pak jsme přebrodili říčku a začali stoupat vzhůru po svahu.

Stále jsem se ohlížel, abych viděl, jak oheň hoří, a konečně jsem uviděl zpod střechy seníku zvolna vystupovat tenký proužek dýmu.

V tu chvíli už jsme byli na mýtině, já si sedl na pošet a viděl jsem, že oheň už plane naplno a teď už nic nemůže kravín zachránit. Plameny prudce šlehaly a hustý sloup dýmu vystupoval k nebi.

Když jsem se vracel domů, zašel jsem do obchodu. Byl tam i Alf, ale na člověka, kterému právě shořel kravín, vypadal docela spokojeně.

Velmi brzy jsem poznal, odkud pramení ta spokojenost.

„Pojistil jsem si ten kravín,“ říkal majiteli obchodu Bertu Jonesovi, „pojistil do posledního hřebíku. Kravín byl příliš velký, nepotřeboval jsem takový. Když jsem ho stavěl, tak jsem myslel, že budu mít větší stádo.“

Bert se usmál.

„Přihřál sis polívčičku v tom požáru, Alfe?“

„Takové štěstí jsem ještě neměl. Postavím nový kravín a ještě zbydou peníze.“

Bylo mrzuté, že to vyšlo takhle, ale já neztrácel naději, že se s Alfem vyrovnám.

Po polední jsem zašel na Alfovu louhu a vyhledal býka. Potěšil mě. Ryl kopyty do země a hlasitě řičel - chtěl se předvést. Cestou jsem přemýšlel, zda budu moci mluvit s býkem tak jako s Bownsem. Báł jem se, že to nepůjde, vždyť Bowns je mnohem chytřejší než býk.

Ukázalo se, že mám pravdu. Namluvit něco býku se ukázalo být velmi těžké.

Hladil jsem ho za ušima, on zavřel oči a téměř usnul. Cítil jsem, jak je mu dobře. Zacloumal jsem s ním, štouchl mu pěstí do boku. Pohnul se a dokonce něco zabručel v odpověď. Býci jsou velmi nemluvní.

Ale bylo zřejmé, že mě pochopil, náhle se tak rozzuřil a rozběhnul, že jsem dostal strach, jestli jsem to nepřehnal. Sotva jsem stačil doběhnout k ohradě a přeskočit ji. U ohrady začal býk znovu rýt kopyty a tak zařičel, že jsem téměř ohluchl.

Vrátil jsem se domů sám se sebou velmi spokojen. Vůbec bych se nedivil, kdybych týž večer uslyšel, že Alfa zmrzačil jeho vlastní býk. Inu, zaloužil si to. Copak to jde nezaplatit za vykonanou práci?

Když kdosi přinesl zprávu o tom, co se stalo, byl jsem právě v klubu. Kdosi si vzpomněl, že Alf vždycky říkal, že žádnému býku se nemá důvěřovat. Někdo ještě dodal, že Alf se často nechal slyšet, že jenom já si mohu poradit s jeho býkem a on měl prý často strach, že má býk zabije.

Také mě se zeptali, co si myslím o tom, co se stalo. Ale já se zatvářil, jako bych neuměl do pěti počítat a všichni se mi směli, mně to však bylo jedno. Uměl jsem, co oni nedovedli. Dovedete si představit, jak by se divili, kdyby poznali pravdu?

Pochopitelně ji neznali.

Nejsem už takový prostáček.

Když jsem přišel domů, zapsal jsem si tužkou do bloku jména všech mých nepřátel, všech, kdo byt jen jedinkrát se mi posmívali, ublížili mi nebo o mně špatně mluvili.

Seznam byl dost dlouhý. Zahrnoval téměř všechny ve vsi.

Zamyslel jsem se a rozhodl se, že možná není nutné zabíjet všechny. Pochopitelně bych to snadno dokázal. Ale když jsem přemýšlel o Alfovi nebo bankéři Pattonovi, pochopil jsem, že ze smrti lidí, které jsem nenáviděl, nemám moc radosti. A navíc bylo jasnější než den, že kdybych zabil všechny, zůstal bych tady úplně sám.

Přečetl jsem si seznam. Dvě jména u mne vzbudila pochybnosti a vyškrtl jsem je, potom ještě a ještě ... Pročetl jsem seznam znovu a přece jen jsem byl přesvědčen, že ti zbývající jsou špatní lidé. Rozhodl jsem se, že je neznám, ale něco s nimi provedu, protože není možné dovolit, aby zůstali žít.

Dlouho jsem přemýšlel o dobru a zlu a vzpomínal, co jsem o tom slyšel od kazatele Martina. A on byl velký machr na takové rozhovory. Nakonec jsem se rozhodl, že s nenávisť k nepřátelům musím skoncovat. Lépe bude zlu odplácet dobrem.

Ráno jsem tak spěchal, že jsem snidani doslova zhltl. Matka se zeptala, kam se chystám, a já odpověděl, že se chci projít.

Nejdříve jsem šel k domu faráře a sedl si za kostelním plotem. První z domu vyšel kazatel Martin. Začal se procházet, jak říkal, po své zahradě a vypadal, že je pohroužen do zbožných myšlenek. Popravdě řečeno, vždycky se mi zdálo, že to dělá jen proto, aby příznivě zapůsobil na naše stařenky.

Velmi snadno jsem vstoupil do jeho myslí, až se mi zdálo, že ne on, ale já se procházím v zahradě. Inu, řeknu vám, byl to podivný pocit, vždyť jsem dobře věděl, že sedím za plotem.

Žádné zbožné myšlenky jsem v jeho hlavě nenašel. Ukázalo se, že si promýšlí taktiku, jak na farní radě zapůsobit, aby mu zvýšili plat. Vduchu několikrát proklel některé členy rady za jejich lakotu a já jsem s ním souhlasil, neboť byli v podstatě všichni drzgrešle.

Donutil jsem ho přemýšlet o tom, že mu farníci věří a vidí v něm duchovního rádce. Donutil jsem ho vzpomenout si na to, jak v mladých letech, hned po skončení semináře předpokládal, že život je nepřetržitě odřikání, naž tenkrát věřil a dovedl ho do takového stupně sebepohrdání, že se div nerozplakal. A tak jsem ho přivedl k závěru, že spasit se může jen když se dá na pokání a začne jiný život.

Když jsem viděl, že jsem to s kazatelem neudělal špatně, šel jsem dál. Ale věděl jsem, že čas od času bude nutné kazatele Martina kontrolovat.

Zešel jsem do obchodu, sedl si a pozoroval, jak Bert Jones zametá podlahu. Když jsme spolu hovořili, vstoupil jsem mu do vědomí a přiloomněl mu, že téměř vždy platí farmářům za vejce méně než je

stanoveno. Donutil jsem ho připomenout si zlozvyk připisovat si příliš mnoho v účtech, které posílá kupujícím na dluh, a i podvod s daněmi z příjmu. Při myšlence o daní se polekal a já pokračoval dokud jsem nepoznal, že se rozhodl uhradit škodu všem, které ošidil. Odešel jsem z obchodu přesvědčen, že se kdykoli mohu vrátit a předělat Berta na čestného člověka.

V hoříčství jsem nějakou dobu pozoroval Jakea, který kohosi stříhal. Clověk, kterého stříhal, šil pět mil od nás a nezačínal mě, já chtěl předělat jen obyvatele naší vsi.

Když jsem odešel, Jake už hořce pociťoval lítost nad tím, že se s láskou věnuje hazardním hrám v klubu, Byl připraven se se svým příznat ženě.

Zamířil jsem do klubu, Mike seděl v rohu a četl v ranních novinách článek o baseballu. Vzal jsem si včerejší noviny a předstíral jsem, že také čtu. Mike se zasmál a zeptal se, kdy jsem se naučil číst. Za tu poznámku tu ovšem musím schytat. Věděl jsem, že mi stačí v duchu vyjít ze dveří a sestoupit do sklepa a snadno mu vypustím celou zásobu samohonky do kanálu a pak stačí na něm trochu zapracovat, aby hazardní hry v zadním traktu lokálu definitivně skončily.

V sýrárně, kam jsem zašel potom, jsem se nedostal k tomu, abych převychoval Bena. Farmáři přivezli mléko a Ben byl příliš zaměstnán, než abych se mu dokonale dobral do hlavy. Ale i tak jsem ho přinutil přemýšlet o tom, co se stane, až ho holič Jake přistihne se svou ženou. A věděl jsem, že jakmile s ním zůstanu o samotě, ochočím si ho jako štěně, vždyť vím, jak je bázlivý.

A tak to šlo dál.

Byla to těžká práce a brzy mě omrzela. Tu jsem si však připomněl, že je to můj dluh - nějak se za ten svůj dar musím zasloužit. To znamená, že musím udělat všechno, co je v mých silách. Kromě toho musím konat ne v zájmu svých egoistických cílů, ale jen pro blaho ostatních.

Myslím, že jsem v naší vesnici převychoval všechny do jednoho.

Od doby, co se Bert napravil, se stal nejšťastnějším člověkem na světě. Nevadí mu už dokonce ani to, že přišel o zákazníky, kteří se od něj odvrátili, když poznali, že je šidil. Řekl jim všechno, když vracel peníze. Nevím, jak žije Ben, zmizel krátce potom, co po něm Jake střílel. Všichni jednohlasně tvrdí, že si Ben počínal ukvapeně, když prosil Jakea za odpuštění za to, že to táhl s jeho ženou. Ostatně Jakeova žena také zmizela. Říká se, že odešla s Benem.

Popravdě řečené, jsem s tím vším nadmíru spokojen. Všichni se stali poctivými, nešidí, neopíjejí se, nehrají hazardní hry. Mapleton se stal skutečně nejspravedlivější obcí ve Spojených státech.

Myslím, že k tomu došlo proto, že jsem začal hubit vlastní hloupé myšlenky a místo toho, abych je všechny zabil, jsem je obřátil v jejich smýšlení.

Když chodím po večerech po ulici, udivuje mě jedině. Proč se u lidí stále méně objevují veselé myšlenky? Často musím pracovat celý večer, abych je rozveselil. Zdálo by se, že čestní lidé musí být šťastní. Teď už přece nejsou zlí, ale dobří, teď už nezabíjejí čas lehkomyšlnými zábavami, ale jsou zaměstnáni rozumnými, seriózními činnostmi.

Jen se sebou jsem nespokojen. Udělal jsem mnoho dobra, ale řídil jsem se přitom také sobeckými pohnutkami. Chtěl bych odčinit vraždu Alfa i bankéře Pattona. Krom toho jsem nekonal dobro lidem vůbec, ale jen těm, které jsem znal osobně. Ne, to není správné. Proč musím pomáhat jen známým?

Probděl jsem noc v rozjímání, ale konečně mám jasno. Dospěl jsem k řešení a cítím se současně i mocným i nesmělým. Víím, že jsem povolán konat dobro a nic mě už nezastaví. Víím, že naše vesnice byla jen zkušebním kamenem, tedy jsem poznal, co dokážu. Teď musím obstátnit celé lidstvo.

Máme už dávno šetří peníze na slušný pohřeb.

Vím, kde je schovává.

Ta částka postačí, abych se dostal do OSN. Tam se pustím do práce, co mi budou síly stačit.

Z ruského překladu anglického originálu, vydaného ve sborníku Putěševstviye na Zemlju, přeložil Josef Pecinovský.

Isaac Asimov

JUPITER NA PRODEJ

Byl to přirozeně simulacron, ale byl tak chytrý, že jednání s ním dalo člověku pořádně zabrat. Měl majestátní zlatou kšticí, tmavě hnědé oči a právě hovořil:

"Chápeme vaše váhání a podezírání a víme, že tím nemyslíte nic zlého.. Vysvětlil jsem vám myslím dost jasně, že obývání planety okolo hvězd spektrální třídy O a vaše milé Slunce je pro nás příliš slabé. Zato vaše planety jsou z pevného a solidního materiálu a proto pro nás zvláštní a cizí."

Zástupce Země (což byl ministr pro vědu, který byl na přání široké veřejnosti vybrán pro jednání s cizinci) odpověděl:

"Ale říkal jste, že leží na jedné z vašich nejdůležitějších cest."

"Ano, máme na naší nové planetě Kimmonoshek vybudována nová pole protonové plazmy."

"Dobře," řekl ministr, "musím vám ale zopakovat, že jestli chcete získat naši důvěru, musíte nám jasně říct, na co potřebujete Jupiter."

Simulacron se zatvářil bolestivě:

"Je důležité zachovat určité utajení. Kdyby se Lambeřané..."

"Nám to totiž připadá jako válka," přerušil ho ministr, "válka mezi vámi a těmi, co je nazýváte Lambeřané..."

Simulacron mu rychle skočil do řeči:

"Ale my vám to bohatě vynahradíme. Chceme pouze jednu planetu, o ostatní nemáme zájem. Žádáme pouze Jupiter, který, jak je mi známo, vám stejně k ničemu není. Je na vás (usmál se) příliš velký."

Ministr se zhluboka nadechl a řekl tiše:

"Jupiterovy měsíce jsou vhodné k osídlení a my je opravdu hodláme zabýdlet."

"Ale měsíce nejsou žádnou překážkou. Zůstanou vaše v jakémkoli smyslu slova. Chceme jen Jupiter samotný, který nepotřebujete a bohatě vám ho zaplatíme. Samozřejmě, je to váš Jupiter a my chceme, aby vše proběhlo legální cestou. Dáváme přednost dohodě přes násilím. Chceme zabránit kontroverzím v budoucnu. Jak vidíte, pokouším se s vámi jednat zcela otevřeně."

Ministr se tvářil paličatě:

"Na co chcete Jupiter?"

"Lambeřané..."

"Jste s nimi ve válce?"

"To není docela..."

"Protože pokud s nimi válčíte a zřídíte si na Jupiteru základnu, Lambeřané přistoupí k odvetným opatřením vůči nám za to, že jsme s tím souhlasili. A to si nemůžeme dovolit."

"Neříkám nic takového. Dávám své slovo, že nic neriskujete. A navíc se vám to vyplatí. Každoročně splníme všechny vaše požadavky."

"Naše nároky však mohou v budoucnu narůstat."

"Jste schopni je uspokojit."

"Dobře. Mohu říct, že mi byla udělena velká pravomoc pro jednání s vámi. Ale nikoli neomezená. Já sám jsem pro to, abychom dohodu uzavřeli. Nemohu ji ale doporučit k přijetí bez toho, že by mi nebylo zcela jasné, co hodláte s Jupiterem dělat. Abych mohl přesvědčit vládu a lid, musím pro to mít argumenty a také jim musím vysvětlit, nač Jupiter chcete. Mohli byste se ho zmocnit násilím; ale to nechcete. Řekněte proč."

Simulacron netrpělivě mlaskl:

"Nemohu se s vámi pořád dohadovat o maličkostech. Lambeřané..."

Zarazil se a pak řekl:

"Dejte mi své čestné slovo, že nespolupracujete s Lambeřany."

"Mé čestné slovo," řekl ministr.

Ministr pro vědu se objevil znenadání, utíral si čelo a vypadal o deset let starší. Tiše pravil:

"Ujistil jsem ho, že se vynasnažím co nejrychleji přesvědčit prezidenta a Kongres, aby dohodu přijali. Dobrý bože, pánové, myslím, že něco takového už se nám nenaskytne."

Ministr obrany, brunátný muž s brýlemi, poznamenal:

"Ale riskujeme, že se dostaneme do války Mizzaretu s Lamberií. Při jejich vojenském potenciálu je naše neutralita nutná."

"Ale oni nejsou ve válce," odvětil ministr pro vědu, "simulacron mi nabídl tak rozumné vysvětlení, že jsem je přijal. A myslím, že prezident bude se mnou souhlasit a vy, pánové, také, až mě pochopíte. Souhlasím s jejich plánem na nový Jupiter."

"Nový Jupiter," zalapal po dechu ministr obrany.

"Ne zas tak odlišný od starého, pánové," řekl ministr pro vědu, "zde je náčrt."

Podívali se na papír. Planeta na něm byla žlutá, světle zelená a zářivě hnědá s vlnitým bílým pruhem. Přetínaly ji pravidelné skvrny černé jako samet, temnější než vesmír okolo a vytvářely na povrchu planety zvláštní vzorek.

"Tohle," řekl ministr pro vědu, "je osvětlená strana planety. Noční strana je na tomto obrázku (zde byl Jupiter zcela tmavý a opět na něm byly skvrny, ale tentokrát oranžově zářící)."

"Tyto skvrny," poznamenal ministr pro vědu, "jsou z čisté zářící protonové plasy. Ptal jsem se, co bude s rotací planety, ale má být zastavena."

"Proč to všechno?" zeptal se ministr obchodu.

"Podívejte," odpověděl ministr pro vědu, "naš planetární systém leží na jedné z jejich hlavních cest. Víc než sedm lodí denně prolétává ve vzdálenosti několika málo stovek milionů mil kolem nás a na každé lodi astronomická observatoř. Turistická zvláštnost, víte. Kompaktní planeta jakkoli velká je pro ně zázrak."

"Jaký význam mají mít ty skvrny?"

"To je jakýsi druh jejich písma. Přeloženy do našeho jazyka znamenají: NÁS MIZZARETSKÝ ERGON PRO ZDRAVÍ A PROTI BO-LENI HLAVY."

"To znamená, že z Jupiteru udělají reklamní plakát?" vybuhl ministr obrany.

"Správně. Lambeřané byli dosud jediní výrobci ergonových tablet a Mizzareťané si chtějí zajistit vlastnictví Jupiteru - pro případ soudního sporu s Lambeřany. Pro nás je to výhodné, protože Mizzareťané jsou nováčky v reklamním boji. To je zjevné."

"Jak to myslíte?" zeptal se ministr vnitra.

"Zapomněli se totiž podívat na ostatní planety. Jupiter není v našem planetárním systému nejlepší reklamní plakát pro jejich výrobky. Až Lambeřané spustí hromy blesky na oprávněnost mizzaretského vlastnictví Jupiteru, nabídneme jim Saturn. I s prstencem. Přitom jim vysvětlíme, že prstenec dělá ze Saturnu mnohem přitažlivější podívanou."

"A proto," podotkl s úsměvem ministr financí, "bude i dražší."

A všichni si spokojeně zamnuli ruce.

Z anglického originálu "Buy Jupiter" publikovaného ve sbírce Isaac Asimov, Buy Jupiter and other stories, vydané nakladatelstvím Panther Books v Londýně 1984 přeložil Tomáš Ryšánek.

PULSAR

Zpravodaj literárního kroužku při SK ROH Štětí. Povoleno
Rozhodnutím odboru kultury ONV Litoměřice, č.j. 0350600188.
Náklad 30 výtisků. Na čísle spolupracovali: Tomáš Ryšánek,
František Hajda, Josef Pecinovský. Vychází nepravidelně.
Určeno pro vnitřní potřebu členů sfk Štětí. Neprodejné.
4. číslo vyšlo 15. dubna 1989.

Adresa redakce: Josef Pecinovský, Družstevní 640, 411 03.

